

תמצית הש"ס

סנהדרין נ"ב. – פ"א:

לפרטים- 0527692282

שריפה

איך היו גורמים לפתיחת פי הנשרף – לת"ק היו משקעים אותו בזבל עד ארכובותיו כדי שלא יתהפך ותיפול הפתילה, ונותנים סודר קשה מבפנים כדי שיגרום לפתיחת הפה, ורך מבחוץ כדי שלא יתנוול, וכורך על צווארו, זה מושך אצלו זה מושך אצלו עד שהגדון פותח את פיו. ולר"י יש לחוש שימות ע"ז ולא יקיימו מצות שריפה, אלא היו פותחים את פיו בצבת שלא ברצונו.

והיו מדליקים מתיכים פתילה של אבר, וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך בני מעיו וחומרת את בני מעיו.

מגן שאין כוונת התורה שריפה כפשוטו –

לפינן גז"ש שריפה שריפה, שהכונה שריפת נשמה וגוף קיים.

לת"ק לומדים מעדת קרח דכתיב שם "ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם", אבל בבני אהרן היה שריפה ממש, והא דכתיב "וימותו" היינו שהשריפה התחילה מבפנים, (שני חוטים של אש יצאו מקודש הקדשים, ונחלקו לארבע, ונכנסו ב' בחוטמו של זה וב' בחוטמו של זה), והא דכתיב "ותאכל אותם" היינו למעט בגדיהם ולא למעט גופם. ואין לומדים משם שהכונה לשריפת הגוף, דאמר קרא "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה, ומ"מ בעינן גז"ש לומר שגם שריפת נשמה וגוף קיים חשיב שריפה, דאל"כ היו מרבים חבילי זמורות כדי שישרף מהר, כדי לקיים "ואהבת לרעך כמוך".

ולרבי אלעזר לומדים גז"ש מבני אהרן, דכתיב "וימותו" כעין מיתה, אבל עדת קורח נשרף גופם, והא דכתיב "נפשותם" היינו שנתחייבו על עסקי נפשותם (שהחניפו לקרח על עסקי לגימה).

ואין לומדים מפרים הנשרפים שהכונה שריפה ממש, דאדם מאדם הוא ליה למילף, שכן שניהם אדם, חוטא, נטילה נשמה, דבר שאין בו פיגול, אבל פרים הנשרפים דומים רק בשני דברים, מכשיר הכשר מצות המקום, משא"כ עדת קרח ובני אהרן אינם בידי אדם, ונהגים לדורות.

משה ואהרן היו מהלכים בדרך ונדב ואביהוא אחריהם וכל ישראל אחריהם, ואמר נדב ואביהוא אימתי ימותו ב' זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור, אמר להם הקב"ה נראה מי קובר את מי.

נ"ב: ת"ח לפני עם הארץ בתחילה דומה לקיתון של זהב, ואחרי שסיפר עימו דומה לשל כסף, וכשנהנה ממנו דומה לשל חרס כיון שנשבר אין לו תקנה.

רב חמא בר טוביה שרף בת כהן שזינתה ע"י חבילי זמורות, וטעה בהני"ל ששורפים בפתילה של אבר, וטעה בדכתיב "ובאת אל הכהנים וכו'" , בזמן שאין כהן אין משפט.

רבי אלעזר בר צדוק אמר שראה כשהיה תינוק ששורפים בת כהן שזינתה ע"י חבילי זמורות, אמרו לו אין מבאים ראייה מן הקטן. אמר להם שכך ראה גם בגדלותו, אמרו לו שאותו בי"ד לא היו בקיאים, שהיו צדוקים.

הרג

לת"ק היו **מתזים את ראש הנהרג בסייף** כדרך שהמלכות עושה, ולר"י זה דרך ניוול, אלא מניחים את ראשו על **הסדן** עץ התקוע בארץ **וקוצץ ראשו בקופיץ**. אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו, אמר להם יודע אני, אבל מה אעשה שאמרה תורה "ובחוקותיהם לא תלכו, ואמרו לו חכמים דכיון דכתיב סייף בתורה לאו מינייהו גמרינן, (דמהאי טעמא שורפים על המלכים מיסתם וכלי תשמישם, דכתיב ובמשרפות אבותיך וכו'").

אנשי עיר הנדחת נהרגים בחרב דכתיב "לפי חרב".

רוצח נהרג בחרב דכתיב "נקום ינקם", ונקימה בחרב דכתיב "חרב נוקמת". ורוצח בן חורין נלמד בק"ו מרוצח עבד, ולמ"ד שחנק חמור לומדים מ"ואתה תבער הדם הנקי מקרבך" שכל שופכי דמים נהרגים בסייף ומן הצוואר, אך לא לומדים משם להרוג בקופיץ ומן העורף, דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.

אין תוקעים החרב בבטנו או בגרונו, דכתיב "לפי חרב" והיינו אורך החרב מצדדיו. ואין חותכים אותו לאורכו, דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.

חנק

היו משקעים אותו בזבל עד ארכובותיו, ונותנים סודר קשה מבפנים ורך מבחוץ, וכורך על צווארו, זה מושך אצלו זה מושך אצלו עד שנפשו יוצאת.

מיתה בנואף – כתיב "ואיש (פרט לקטן) אשר ינאף את אשת איש (פרט לאשת קטן) אשר ינאף את אשת רעהו (פרט לאשת אחרים גוי), מות יומת". ומיתה סתם היא חנק, ולרבי יאשיה מפני שהיא קלה וא"א להחמיר יותר, וד' מיתות גמרא גמירי להו, ולרבי יונתן לא זה הטעם דס"ל כר"ש שהרג קל יותר, אלא כדמפרש רבי שכמו שמיתה בידי שמים אין בה רועש, כך מיתה בידי אדם אין בה רועש.

ואין הכונה לשריפה, שהרי אמרה תורה שבת כהן בשריפה, ומשמע שבת ישראל לא.

אלו הם הנסקלים

נ"ג. הנסקלים דלא כתיב בהו סקילה לומדים אותם מאוב וידעוני גז"ש "דמיהם דמיהם", ולא לומדים אותם מאשת איש שדינה בהנך. ומ"מ מות ימותו", לומדים שאם א"א להמיתו במיתה הכתובה בו, ממיתים אותו בכל מיתה שאפשר. ואמנם נשואה אין דינה בסקילה, מדאמר רחמנא שארוסה בסקילה מכלל דנשואה לאו בסקילה. ומכה אביו ואמו אין לומדים מאוב וידעוני שדינם בסקילה, אלא מאשת איש, דאי אתה רשאי להחמיר אלא להקל.

אלו הם הנסקלים – הבא על האם ועל אשת האב ועל הכלה ועל הזכור ועל הבהמה והאשה המביאה את הבהמה והמגדף והעובד עבודת כוכבים והנותן מזרעו למולך ובעל אוב וידעוני והמחלל את השבת והמקלל אביו ואמו והבא על נערה המאורסה והמסית והמדיח והמקשף ובן סורר ומורה.

בברייתא איתא שדעת ר"י שאם **אמו אינה ראויה לאביו** אינו חייב אלא משום אם. הגמ' מבארת דלא איירי בחייבי כריתות או מיתות ב"ד, דהא אין קידושין תופסים בהם, אלא בחייבי לאוין, והא דאיתא שאיסור מצוה ואיסור קדושה חולצות ולא מתייבמות, לת"ק מצוה היינו שניות, דמצוה לשמוע דברי חכמים, וקדושה היינו אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, דכתיב בהו "קדושים יהיו", ור"י מחליף, אין כוונת ר"י להסכים שצריכים חליצה, דהא ס"ל כר"ע, ולר"ע חייבי לאוין אינם בני חליצה ויבום, אלא לדבריו דת"ק קאמר.

הבא על אשת האב חייב משום אשת אב אף לאחר מיתת אביו, וכן חייב משום אשת איש אף מן האירוסין.

הבא על כלתו חייב משום כלתו אף לאחר מיתת בנו, וחייב משום אשת איש אף מן האירוסין. ואינו חייב משום אשת בנו (נ"ד). דפתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו, לומר זו היא כלתו זו היא אשת בנו.

נ"ג: הבא על אמו, משום מה חייב

לת"ק חייב גם משום אשת אב, ולר"י אינו חייב אלא משום אם, דילפינן מדכתיב "אמך היא" משום אמו אתה מחייבו ולא משום אשת אב.

הגמ' שואלת דא"כ נמעט מ"ערות אשת אביך היא" לא לחייב משום אמו, ומ"אמך היא" לא לחייב משום אשת אביו, וא"כ אמו שהיא אשת אביו יהיה פטור לגמרי, ועוד דא"כ למה רבנן מחייבים.

והגמ' מתרצת שר"י סובר ש"ערות אביך" היינו אשת אביך, ולומדים מגז"ש דאיירי בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו, ואמו שאינה אשת אביו לומדים מ"ערות אמך לא תגלה", וכן מבואר בברייתא.

נ"ד: איתא בברייתא והיינו רבי יהודה דסתם ספרא ר"י "אישי (פרט לקטן) אשר ישכב את אשת אביו (אף אם אינה אמו) מות יומתו (בסקילה, דילפינן גז"ש דמיהם במ מאוב וידעוני). ולומדים אמו שאינה אשת אביו מ"ערות אביו גילה", ואזהרה לומדים מ"ערות אביך לא תגלה (ולא איירי באביך ממש, דנאמר להלן "ערות אביו גילה" מה להלן באישות אף כאן באישות). ואמו שאינה אשת אביו לומדים בה אזהרה מ"ערות אמך לא תגלה", והמקור שגם בעונש דין אמו שאינה אשת אביו, כאמו שהיא אשת אביו, דכמו שבאזהרה שתייהם שוות ה"ה בעונש שתייהם שוות. ומ"אמך היא" לומדים שאינו חייב משום אשת אב.

לרבנן "ערות אביך" הכונה לערות אביו ממש, לחייבו גם משום זה וגם משום "ואת זכר", וכן איתא בברייתא שהבא על אביו או על אחי אביו חייב שתיים. לליק לר"י הבא על אביו חייב אחת, דהא לר"י ערות אביך אינו אביו ממש, ואין עונשים מן הדין, ולל"ב עונשים מן הדין ולומדים מק"ו מאחי אביו.

רבנן לומדים מ"ערות אשת אביך לא תגלה" אזהרה לאשת אביו, ומ"ערות אביך היא" לומדים אזהרה לאשת אביו לאחר מיתה, ועונש בזה לומדים מ"ערות אביו גילה" שר"י לומד מזה גז"ש, ומ"אמך היא" לומדים עונש לאשת אביו לאחר מיתה. ולר"י "ערות אשת אביך" לאשת אביו לאחר מיתה, ועונש מגז"ש, ו"ערות אביך היא" בא לומר שחייב משום אשת אב ולא משום אשת איש, (ופליג בברייתא וה"ה במתני').

משכב זכור

הבא על הזכר בסקילה, דכתיב "ואיש (פרט לקטן) אשר ישכב את זכר (בין גדול בין קטן) משכב אשה (לומר ששני משכבות באשה, הרי זה בא למלמד ונמצא למד שהרי כל משכב זכור הוא שלא כדרכה, אלא אתה לאשמועין שהבא על אשה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב) מות יומתו" (בסקילה, גז"ש דמיהם במ מאוב וידעוני). אזהרה לשוכב לומדים מ"ואת זכר לא תשכב משכב אשה", ואזהרה לנשכב לרבי ישמעאל לומדים מ"לא יהיה קדש" וכת"ב "וגם קדש היה בארץ וכו' ", ולר"ע כתיב תשכב וקרי ביה תישכב.

נ"ד: הבא על הבהמה

הבא על הבהמה והאשה המביאה את הבהמה בסקילה, והטעם שהבהמה נסקלת משום שבאה לאדם תקלה על ידה, דבר אחר כדי שלא יאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה.

כתיב "אישי (פרט לקטן) אשר יתן שכבתו בבהמה (בין גדולה בין קטנה) מות יומת" (בסקילה, גז"ש תהרוגו תהרוגו ממוסית). ועונש לנשכב לומדים מ"כל שוכב עם בהמה מות יומת" אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב. אזהרה לשוכב לומדים מ"ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה", ואזהרה לנשכב לומדים לרבי ישמעאל מ"לא יהיה קדש" ולר"ע שכבתך קרי ביה שכיבתך.

מחלוקות רבי ישמעאל ור"ע בשני איסורים בהעלם אחד

הבא על הזכור והביא עליו זכר, לר"ע חייב אחת, דתשכב ותישכב חדא היא, ולרבי ישמעאל חייב שתיים וכו"ל.

הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, לר"ע חייב אחת דשכתך ושכיבתך חדא היא, ולרבי ישמעאל, לרבי אבהו חייב שתיים, ולאביי חייב אחת, ד"לא יהיה קדש" בגברי כתיב, ואזהרה לנשכב לומדים מ"כל שוכב" דאם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב, וכתבתו תורה בלשון שוכב, לומר שגם בנשכב ענש והזהיר כמו בשוכב.

הנרבע לזכר ולבהמה לר"ע חייב שתיים "לא תשכב" ו"לא תתן שכבתך", ולרבי ישמעאל, לרבי אבהו חייב אחת, משום "לא יהיה קדש", ולאביי חייב שתיים משום דכתיב "כל שוכב" אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב, ואפקיה רחמנא בלשון שוכב לומר שגם בנשכב יש עונש ואזהרה.

הבא על זכור והביא זכר עליו ובא על הבהמה והביא בהמה עליו לרבי ישמעאל חייב שלש ולר"ע חייב שתיים.

השוכב עם זכר פחות מבן ג' פטור, וזכר מגיל ג' עד ט' לשמואל חייב ד"משכבי אשה" כתיב, ולרב פטור דכל דליתיה בשוכב ליתיה בנשכב, ותניא כוותיה דרב.

נ"ה: הרובע בהמה חייב בקטנה כגדולה.

בהמה שלא כדרכה - לרב חסדא אשה הנרבעת לבהמה שלא כדרכה חייב, וברובע בהמה שלא כדרכה פטור, ולרב פפא באשה הנרבעת שלא כדרכה פטור, ובאיש הרובע שלא כדרכה חייב, ובברייתא איתא שבשניהם חייב.

המערה בזכור או בבהמה חייב, והמערה בעצמו לא שייך שיעשה כך בקישוי אלא באבר מות, למ"ד משמש מות בעריות פטור הכא נמי פטור, ולמ"ד חייב הכא חייב משום שוכב ומשום נשכב.

עכו"ם הבא על הבהמה

לרב ששת אע"פ דליכא קלון דדרס בכך ואין מתביישים, ועוד דלא חס רחמנא על קלונם, מ"מ נהרגת כיון שבאה תקלה על ידה, וכמו שמצינו שצריך לשרוף אילנות של אשירה (וק"ו למתעה את חבירו מדרכי חיים לדרכי מיתה). והגמ' שואלת שלדבריו עכו"ם המשתחוה לבהמתו תיאסר, וא"כ גם בישראל תיאסר כמו ברביעה.

לאביי אין הורגים את הבהמה כיון שקלונו מועט וחס רחמנא עליהו, אבל אשירה שאינה בע"ח לא חס רחמנא עליה.

לרבא הבהמה נהרגת משום שנהנית מהעבירה, אע"פ שחס רחמנא עליה, אבל אילנות לא חס רחמנא עליהם, ואמר רחמנא השחת שרוף וכלא אע"פ שלא נהנו מהעבירה.

נ"ה: ישראל הבא על הבהמה בשוגג, דאיכא קלון ולא תקלה, הגמ' מסתפקת אם הבהמה נהרגת או לא.

קטנה בת ג' שנים ויום אחד - מתקדשת בביאה, ואם בא עליה יבם קנאה, וחייבים עליה משום אשת איש, ומטמאה את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון, ואם נישאת לכהן אוכלת בתרומה, ואם בא עליה פסול פסלה, ואם בא עליה אחד מהעריות חייב מיתה והיא פטורה, (ואפ"י בהמה, והכא איכא אף תקלה שהרי היא מזידה, אלא שהתורה חסה עליה, ולא על הבהמה).

בן ט' שנים ויום אחד - אם בא על יבמתו קנאה, ואינו נותן גט עד שיגדיל, ומטמא כנדה לטמא משכב תחתון כעליון, ופוסל מתרומה ואינו מאכיל, ופוסל בהמה מע"ג המזבח והיא נסקלת על ידו, ואם בא על אחת העריות הם חייבות מיתה (ואפ"י בהמה, והכא נמי איכא תקלה דמזיד הוא, אלא שהתורה חסה עליו ולא על הבהמה).

מגדף

המגדף אינו חייב עד **שיפרש את השם**, אבל אם שמע אחר המוכיר את השם וברכו, פטור.

נ"ו: דווקא **כשבירך שם בשם**, דכתיב "ונוקב שם" וכת"ב "בנקבו שם, ואזהרתו מדכתיב "אלוקים לא תקלל", ולהלן איתא שרבי מיישא שיטת רבנן שבגוי לא בעינן שיברך שם בשם.

מנלן שכוונת התורה למברך את השם

אין לומר שכוונת התורה ל**נוקב חור בשם**, ואזהרתו מ"ואבדתם את שמם וכו' לא תעשו כן", דבזה לא שייך נוקב שם בשם, שאם נוקב ב' שמות אחד מעל השני, הוי נוקב וחוזר ונוקב, ואם כותב שם על הסכין, מ"מ הנקיבה היא ע"י החוד ולא ע"י השם.

ואין לומר שהכוונה ל**מפרש את השם**, ואזהרתו מ"את ד' אלוקיך תירא", דאזהרת עשה לא שמה אזהרה, ועוד דלא שייך בזה נוקב שם בשם.

ואבי"א מדכתיב "ויקוב" ו"יקלל" משמע דאיירי בקללה, ואין לומר שצריך שיעשה שניהם, דכתיב "הוצא את המקלל".

מברך בכינוי - לר"מ חייב דכתיב "כי יקלל אַלוֹקֵינוּ", ולחכמים על השם המיוחד חייב מיתה, והכינויים באזהרה.

איסור ברכת ד' בנן נח, ועונשו - בן נח מוזהר על ברכת ד' כישראל דכתיב "ויצו ד' אלוקים על האדם", ומיתתו בסיף, דכל מיתה האמורה בבני נח אינה

אלא בסייף. ואם בירך בכינוי לרב יצחק נפתח לר"מ חייב, ולרבי מיישא אף לרבנן חייב, דכתיב **"כגור כאזרח בנקבו שם יומת"** אבל עכו"ם חייב אף בכינוי. ור"מ לומד מזה שדווקא גר ואזרח בסקילה אבל עכו"ם בסייף.

ז' מצוות בני נח

נ"א: דינים - בני נח נצטוו על הדינים, ו"א מדכתיב "ויצו ד' אלוקים על האדם וכו' (הדרשות דלהלן מהמשך פסוק זה) וכתביב "כי ידעתיו למען אשר יצוה", וי"א מדכתיב "אלוהים" דכתיב "ונקרב בעל הבית אל האלוהים". והא דתנאי שישאר נצטוו עוד ג' מצוות במרה יותר מ'ז' מצוות בני נח, והם דינים שבת וכבוד אב ואם, היינו תנא דבי מנשה הסובר שבני נח לא נצטוו על הדינים. (ואין לומר שהכונה שהוסיפו לישראל עדה ועדים והתראה, או דיני קנסות, דלשון "הוסיפו עליהם דינים" לא משמע הכי. ואין לומר דהיינו להושיב ב"ד בכל פלך ובכל עיר, שהרי גם בני נח מצויים בזה).

ברכת ד', וכן"ל בסוגיא הקודמת, ולתנא דבי מנשה לא נצטוו על זה.

עבודה זרה דכתיב "אלוקים" וכתביב "לא יהיה לך אלוקים אחרים". וי"א מדכתיב "ויצו" וכתביב "סרו מהר מן הדרך אשר ציויתים עשו להם", וי"א דכתיב "כי הואיל הלך אחרי צו", ונ"מ בעשה ע"ז ולא השתחוה לה, ואף דאיתא שאין בן נח מוזהר אלא על דברים שבי"ד של ישראל עונשים, זה לא בא למעט עשה, אלא בא למעט גיפוף ונישוק שלא כדרכה.

גילוי עריות דכתיב "לאמר" וכתביב "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר".

שפיכות דמים דכתיב "על האדם" וכתביב "שופך דם האדם".

גזל דכתיב "מכל עץ הגן".

אבר מן החי, דכתיב "אכל תאכל" את העומד לאכילה, ואבר מן החי עומד לגדל ולדות. וי"א (נ"ט). מדכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", ולרוב"ג נצטוו גם על דם מן החי, דקרי ביה "דמו בנפשו לא תאכל" (ולרבנן אתי למישרי שרצים), וכן נאסר לישראל שנא' "רק חזק בלבתי אכול הדם וכו' ולא תאכל הנפש עם הבשר" בעוד הנפש עם הבשר. (ולרבנן אתי לאסור דם הקזה שהנשמה יוצאת בו).

סידוס - לרבי חידקא ולתנא דבי מנשה בני נח נצטוו על הסידוס.

כישוף - לר"ש נצטוו גם על הכישוף, דכתיב "מכשפה לא תחיה כל שוכב עם בהמה מות יומת" כל מי ששייך בזה שייך נמי בזה (ס). ולרבי יוסי מוזהרים על כל האומר בפרשת כישוף "מעביר בנו ובתו באש וכו'".

כלאים - לרבי אלעזר ולתנא דבי מנשה נצטוו על הרבעת בהמה והרכבת אילן, דכתיב "את חוקותי (שחקתי לך כבר) תשמור, בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים", והיינו הרכבה כמו שבהמה היינו הרבעה, אבל לא נצטוו על לבישת זוריעת כלאים (ס).

לר"י לא נצטוו אדם הראשון אלא על ע"ז, ולרבי"ב אף על ברכת ד', וי"א אף על הדינים.

נ"ז: תנא דבי מנשה לומד ז' מצוות לא מקרא ד"ויצו ד' אלוקים וכו' ", אלא ע"ז וגע' מ"ותשחת הארץ לפני האלוקים" וכתביב "כי השחית כל בשר את דרכו", וכתביב "פן תשחיתון". שפיכות דמים מדכתיב "שופך דם האדם". גזל מדכתיב "כירק עשב נתתי לכם" ולא כירק גינה. אבר מן החי מדכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו". סידוס מדכתיב "שרצו בארץ ורבו בה". כלאים דכתיב "מהעוף למינהו". והחולקים סוברים שאין ללמוד מפסוקים אלו, או שלומדים משם דברים אחרים.

על מה בן נח נהרג - י"א על גילוי עריות שפיכות דמים ברכת ד' ועבודת כוכבים, דכתיב בהו "איש איש". וי"א שנהרג על כל הז' מצוות, דגלי רחנא באחד וה"ה לכולהו.

חילוקי דינים בין ישראל הגוזל נכרי או נכרי הגוזל נכרי, לנכרי הגוזל ישראל - גניבה גזילה יפת תואר, נכרי אסור בין מנכרי בין מישראל, אבל ישראל מנכרי מותר. וכן כיוצא בזה, י"מ דהיינו אכילת פועל בכרם, והגמ' שואלת שבשעת גמור מלאכה מותר ושלא בשעת גמור מלאכה זה גזל גמור. וי"מ דהיינו פחות משו"פ, והגמ' שואלת שאף שמישראל אסור כיון שיש לו צער באותה שעה (אע"פ שאח"כ מוחל), מ"מ הרי בנכרי שאינו מוחל זה גזל גמור. אלא

איירי בכובש שכר שכיר. והא דאסור נכרי בדומה ליפת תואר היינו שאם בן נח ייחד שפחה לעבדו, שאם הוא בא עליה הוא נהרג. וההוגר רודף והיה יכול להצילו באחד מאבריו לרבי יונתן בר שאול, ישראל בישראל או נכרי בישראל חייב, וישראל בנכרי פטור.

נכרי שהרג ישראל או נכרי חייב, וישראל שהרג נכרי פטור.

כותי ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין.

נ"ז: על פי מה דנים בן נח למיתה - מספיק עד אחד דכתיב "אדרשנו ומיד האדם", ומספיק דיין אחד דכתיב "אדרוש", וא"צ התראה דכתיב "ומיד כל חיה", והדיין והעד יהיו "איש" ולא אשה (והא דכתיב "אשר יצוה את בניו ואת בנותו וכו' לעשות צדקה ומשפט", הכונה בניו לדין וביתו לצדקה), וקרוב כשר דכתיב "אחיו".

בן נח שהרג עובר נהרג לרבי ישמעאל, דכתיב "שופך דם האדם באדם", ולתנא דבי מנשה אינו נהרג, ולומד מ"האדם באדם" שמיתתו בחנק, שזהו שפיכות דמים בגופו של אדם.

בת נח שהרגה נהרגת, דאע"ג דכתיב "מיד איש" הא כתיב "שופך דם האדם" מכל מקום. ובת נח שזינתה נהרגת, דאע"ג דכתיב על כן יעזב איש, מ"מ הדר ערבינהו קרא ב"הויו לבשר אחד".

עריות בנכרי-

בברייתא איתא שלומדים מ"איש איש" שנכרי מוזהר על העריות כישראל, ואע"ג דכתיב "לאמר" והיינו גילוי עריות, התם בעריות ידיהו, הכא בעריות ידין. ו"א שהנ"מ היא לעדה עדים והתראה, והגמ' שואלת שאין טעם שרק בבא על עריות דישראל יצטרפו עדים והתראה. וריו"ח מבאר שהכונה שאם בא על נערה המאורסה שזה לא שייך בעכו"ם, ודנים אותו בדיני ישראל, וכן מבואר בברייתא. ולרבנ"ג הברייתא סוברת כמ"ד בעולת בעל יש להם ולא נכנסה לחופה ולא נבעלה, ובזה דנים אותם בדיני ישראל.

בן נח שבא על עריות ישראל נדון בדיני ישראל, ואם בא על עריות בן נח נדון בדיני בן נח, ונ"מ בנערה המאורסה שכיון שאין להם נערה המאורסה קטלינן להו בקטלא ידין, אבל בשאר דברים אין חילוק בין ישראלית לנכרית, ואם נכנסה לחופה ולא נבעלה מיתתה בחנק.

כל ערוה שבי"ד של ישראל ממייתים עליה, בן נח מוזהר עליה, וערוה שבי"ד של ישראל אין ממייתים עליה, לר"מ בן נח אינו מוזהר עליה, ולחכמים יש הרבה כאלו שבן נח כן מוזהר עליהן.

נ"ח. איסורי קורבה-

שאר האם ושאר האב - גר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, יש לו שאר האם, והיינו שאם נשא אחותו מן האם או אחות האב מן האם, או אחות האב מן האם, יוציא, אבל אין לו שאר האב, ואם נשא אחותו מן האב, או אחות האב מן האב, יקיים, אמנם לכתחילה לא יכנס. ואם נשא אחות האם מן האב לר"מ יוציא, כיון שהיא ערוה משאר אב, ולחכמים יקיים. והגר מותר באשת אחיו ובאשת אחי אביו, ואשת אביו מותרת לו.

נכרי שנשא אשה ובתה ונתגיירו עמו כונס אחת ומוציא אחת.

חמותו - מתה אשתו י"א שמותר בחמותו וי"א שאסור בחמותו.

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד - אביו ממש נאסר מדכתיב "ודבק" ולא בזכר, ואשת חבירו נאסרה מדכתיב "באשתו", אלא אביו ואמו לר"א היינו אחות אביו ואחות אמו, ולר"ע אביו היינו אשת אביו, ואמו היינו אמו ממש היכא שהיתה אנוסה. והיו לבשר אחד" להוציא בהמה וחיה שאין נעשים לבשר אחד שאין יולדים מן האדם.

נ"ח: לר"א שבן נח אסור באחות אביו ואחות אמו, הא שנשא עמורם קודם מתן תורה את יוכבד דודתו, היתה דודתו מן האב ולא מן האם ואחות האב הותרה להם.

שרה היתה בת אחיו של אברהם, ומותרת לו אפי' אם היא בת אחיו מן האם, ומה שאמרו אברהם "אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי" כוונתו שהם בני אב אחד דבני בניו הרי הם כבנים והיא כאחותו, אך לא לענין קורבה, אבל אינם בני אם אחת.

נכרי מותר בבתו, ומה שאדם לא נשא את בתו, הסיבה היתה כדי שקין ישא את אחותו, שנא' "עולם חסד יבנה". ולר"ע שבן נח מותר באחותו צ"ל שאחרי שהותר לקין הותר לכולם.

עבד מותר באמו ומותר בבתו, מפני שיצא מכלל נכרי ולכלל ישראל לא בא.

בן נח שיחד שפחה לעבדו וכבר קורים לה רביתא דפלניא, ובא עליה, נהרג, והתרתה מזמן שפרעה ראשה בשוק.

בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה לרבי אלעזר חייב דכתיב "ודבק", ולרבא פטור, וקרא היינו שבאשת חבירו פטור בבאיאה שלא כדרכה.

ענייני הכאה-

נכרי שהכה ישראל חייב מיתה, דכתיב "ויוך את המצרי".

הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכניה.

המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע, שנא' "רשע למה תכה", וי"א שנקרא חוטא, וי"א שתיקצץ ידו, וי"א שאין לו תקנה אלא קבורה.

לא ניתנה קרקע אלא לבעלי זרועות.

אם אדם עושה עצמו כעבד לאדמה, הוא ישבע לחם, ואם לאו לא ישבע לחם.

המשך עניני ז' מצוות בני נח-

עכו"ם ששבת חייב מיתה, שנא' "יום ולילה לא ישבותו", ואזהרתן זו היא מיתתן, ולרבינא חייב אפי' אם שבת בשני בשבת חייב. ומה שלא נמנה איסור זה עם שבע מצוות, משום שלא חשיב אלא שב ואל תעשה, והדינים הם גם על שב ואל תעשה, אבל קום עשה "לא ישבותו" היינו קום עשה מלאכה לא קא חשיב.

נ"ט. עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה, שנא' "תורה צוה לנו משה מורשה", ואיסור זה כלול או באיסור גזל למ"ד מורשה, ולמ"ד מאורסה זה בכלל גילוי עריות של נערה מאורסה דבסקילה, ואמנם על שבע מצוות נאמר שאפי' גוי שעוסק בתורה נחשב ככהן גדול, שנא' "אשר יעשה אותם האדם".

כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסניני לזה ולזה נאמרה, שהרי עבודת כוכבים נשנית בסניני, ומצינו שהקב"ה ענש נכרים עליה לאחר מתן תורה, דכתיב "ובגלל התעובות האלה וכי". ומילה (נ"ט): אף שנשנית בסניני, אתי למישרי שבת, דכתיב "וביום" ואפי' בשבת. ופריה ורביה נשנית בסניני (שובו לכם לאהליכם) אשמעינן שכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו. אבל מצוות שהתורה חזרה והזהירה בהם, נאסרה אף לנכרים.

מצוה שנאמרה רק לבני נח ולא נשנית בסניני לישראל נאמרה ולא לבני נח, ואין לומר שנאסרה רק לבני נח, דליכא מידי שמוותר לישראל ואסור לבן נח, (יפת תואר הטעם משום דלאו בני כיבוש ניהו, וגזל פחות משו"פ הטעם משום דלאו בני מחילה ניהו), ואנו אין לנו אלא גיד הנשה ואליבא דר"י, שלא הוזכר כלל.

נ"ט: אבל מילה הוזכרה קצת, אי נמי מעיקרא הוזכר בה רק אברהם וזרעו, וכתוב "כי ביצחק יקרא לך זרע", לאפוקי ישמעאל, "ביצחק" ולא כל יצחק לאפוקי עשיו, ובני קטורה עצמם חייבים דכתיב "את בריתי הפר".

התר בשר לבני נח - אדם הראשון לא הותר לו בשר כלל, דכתיב "לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" ולא חית הארץ לכם, והא דכתיב "ורדו בדגת הים" היינו למלאכה, כגון להנהיג עמם ספינה. והא דכתיב "ובעוף השמים" היינו למלאכה כגון לדוש. והא דכתיב "ובכל חיה הרומשת על הארץ" היינו לאתויי נחש (וכדמצינו שאלמלא לא נתקלל נחש כל אחד מישראל היו מזדמנים לו ב' נחשים טובים והיה משתמש בהם). ומה שמצינו שאדם הראשון היה מיסב בגן עדן ומלאכי השרת היו צולים לו בשר (ומסננים לו יין ובוזה נתקנא הנחש), היינו בשר היורד מן השמים, (וכדמצינו שהתירו לרבי שמעון בן חלפתא בשר שירד לו מן השמים, משום שאין דבר טמא יורד מן השמים). ולבני נח התיר הקב"ה בשר, דכתיב "כירק עשב נתתי לכם את כל", אבל באבר מן החי נאסרו דכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", ושרצים נתמעטו מדכתיב "אך דשרצים אין דמם חלוק מבשרם".

ס. המשך דיני מגדף-

אינו חייב עד שיברך שם של ד' אותיות, אבל של ב' אותיות פטור.

בכל יום היו דנים בכינוי יכה יוסי את יוסי, אבל בגמור הדין אין יכולים להורגו בלא לשמוע את העדות בלא כינוי, אלא היו מוציאים את כולם, ואומרים לגדול שבהם אמור מה ששמעת בפירוש, והוא אומר, והדיינים עומדים על רגליהם (דכתיב "ויאמר אהוד דבר אלוקים לי אליך, ויקם מעל הכסא", וק"ו לישראל השומע שם המפורש), וקורעים (דכתיב ויבוא אליקים וכו' אל חזקיה קרועי בגדים וכו')

אשר שלחו מלך אשר לחרף אלוקים חי) ולא מאחים (אתיא קריעה קריעה מאלישע דכתיב ביה "ויקרעם לשנים קרעים"), והשני אומר אף אני כמוהו, וכן השלישי (וסתמא כר"ע שמקיש שלשה לשניים ולכן בודקים גם אותו, שאם יזום תתבטל העדות).

קריעה בשמיעת ברכת ד'-

השומע מפי המקלל או מפי השומע חייב לקרוע, והעדים אין חייבים לקרוע בדשעת העדות, לפי שכבר קרעו בשעת שמיעה, וכדמצינו בחזקיהו שרק הוא קרע כששמע מהשלוחים.

השומע ברכת ד' מפי נכרי לרב יהודה אינו חייב לקרוע (ורבשקה היה ישראל מומר), ולרבי חייה חייב לקרוע, ובזמן הזה אינו חייב לקרוע, דאל"כ היה כל הבגד מתמלא קרעים.

קריעה על כינוי - לרב יהודה אין קורעים אלא על שם המיוחד, אבל לא על כינוי, ומדברי רבי חייה מבואר שקורעים גם על כינוי.

אף אני כמוהו כשר בדיני ממונות ונפשות, ורבנן עשו מעלה שהעד יפרש את העדות, ובברכת ד' כיון דלא אפשר אוקמה אדאורייתא.

עבודה זרה

ס: מה נחשב עבודה זרה-

אחד העובד כדרכה, ואחד המזבח והמקטר והמנסך והמשתחוה ואפי' שלא כדרכה חייב, דכתיב "זובח לאלוהים יחרם" מדכתיב לאלוהים היינו זובח לעבודת כוכבים (ולא זובח קדשים בחוץ, שהו"א שאם התרו בו במיתה ואם לא התרו בכרת), ומדכתיב "בלתי לד' לבדו" לומדים שכל העבודות כזובח מקטר ומנסך יהיו רק לד'.

השתחווא אסורה דכתיב "לא תשתחוה לאל אחר", והעונש נלמד מ"וילך ויעבוד אלוהים אחרים וישתחו להם" וסמיך ליה "הוצאת את האיש ההוא וכו'".

המגפף ומנשק והמכבד והמרביץ והמרחץ והסך והמלביש והמנעיל עובר בלאו ואינו חייב מיתה, דכתיב "זובח לאלוהים יחרם", וזביחה היתה בכלל שאר עבודות, ויצאה להקיש אליה שרק על עבודת פנים חייב מיתה.

ס"א. השוחט בהמה וחישוב לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים, לריו"ח בהמה אסורה, ולר"מ לזותרת, ומ"מ האדם חייב מיתה, כמו שהמשתחוה להר נהרג אע"פ שההר מותר.

הפוער עצמו לזובחים, או למרקוליס, פטור.

הזובח בהמה למרקוליס חייב אע"פ שעשה להכעיס ואין מקבלו עליו באלוה.

ע"ז באמירה-

האומר בואו ועבדוני - לר"מ חייב מיתה כמסית, ולר"י פטור. רב יוסף מבאר שגם ר"י מודה חייב על דיבור, אלא דס"ל שמה שאמרו לו "אין" כוונתם לצחוק עליו, כיון שהוא לא שונה מאחרים שצריך לעבוד לו.

במתני' משמע שעובד ע"ז אינו חייב אלא בעובד, ולא באומר אלך ואעבוד. הגמ' שואלת ממתני' לקמן שמבואר שם שמי שהסיתוהו לעבוד ע"ז ואמר אעבוד, או שאמר אלך ואעבוד, או שאמר נלך ונעבוד, חייב.

רב המנונא מתרץ דבאמת חייב באמירה, והכא איירי באומר **איני מקבלו עלי אלא בעבודה**.

לרב יוסף יחיד שאמר **אעבוד חייב**, דלא שכיח שימלך, וכתוב "לא תאבה לו ולא תשמע אליו" הא אבה ושמע חייב, אבל רבים פטורים, דשכיח שימלכו.

ס"א: לאביי אין חילוק בין יחיד לרבים (אלא שיחיד מיתתו בסקילה וממונו פלט, ורבים מיתתם בסייף וממונם אבד), וישבו הסתירה הוא שהניסת מפי עצמו ואמר אעבוד פטור, דשכיח שימלך, אבל הניסת מאחרים ואמר **אעבוד חייב**, דלא שכיח שימלך, וכתוב "לא תאבה לו ולא תשמע אליו" הא אבה ושמע חייב.

לרבא איירי בניסת מפי אחרים, ומ"מ אינו חייב אלא כשאמרו לו **כך שותה** כך מטיבה כך מריעה, דכתיב "הקרובים אליך או רחוקים ממך" והיינו שאמר לו שמטיבותם של קרובים אתה למד טיבותם של רחוקים.

לרב אשי הא דחייב באמירה היינו **בישראל מומר** שכבר הופקר בכך. לרבינא לכו"ע חייב באמירה, ולא זו אף זו קנתני.

העובד ע"ז מאהבה או מיראה - לאבי חייב שהרי עבד ע"ז, ולרבא פטור, ורק אם קיבלה עליו באלוה חייב. והא דתניא שאסור להשתחוות לאדם שעשה עצמו ע"ז המון דכתיב "ולא תעבדם", לרבא לא איירי בעבודה מיראה כמו אצל המן, אלא באה הברייתא לומר שגם באדם שעשה עצמו ע"ז חייב בקיבלו עליו באלוה. והא דתניא שכהן משיח שעבד ע"ז בשגגת מעשה חייב שעירה (כיחיד, ואין מביא אשם תלוי, ולחכמים אינו חייב אלא בהעלם דבר), לרבא האי שגגת מעשה היינו שחשב שאין כלל איסור בע"ז, והעלם דבר היינו שידוע את האיסור אלא שסבר שדבר מסוים מותר,

המשתחוה לע"ז והוא סבור שזה בית הכנסת פטור שהרי ליבו לשמים. ואם ראה אנדרטא והשתחוה לה אינו חייב אלא אם קיבלה עליו באלוה. ואם עבד ע"ז וסבר שזה מותר חייב.

חילוק מלאכות בע"ז ובשבת ובשאר מצוות

זיבח וקיסר וניסך והשתחוה בהעלם אחד -

ס"ב. לרבי זכאי ורבי אמי חייב חטאת אחת, וביאר אביי (ס"ג.) הטעם משום דכתיב "ולא תעבדם", לכלול כולם כאחד.

לריו"ח חייב על כל אחת ואחת, ואמר אביי (ס"ג.) דג' השתחוואות נאמרו בעבודת כוכבים, אחת כדרכה ושלא כדרכה שדרכה לעבוד בדרך כבוד אף לא בהשתחוואה, (דא"צ השתחוואה לכדרכה, דכבר כתיב "איכה יעבדו הגויים האלה), ואחת לשלא כדרכה כגון משתחוה לפעור, ואחת לחלק.

לרבי אבא דין זה תלוי במחלוקת לגבי מלאכות שבת, שלרבי יוסי שהבערה ללא יצאת אינו חייב אלא אחת, ולרבי נתן שהבערה לחלק יצאת גם השתחוואה יצאה לחלק.

רב יוסף אומר שגם לרבי יוסי שהבערה ללא יצאה, היינו משום שהוא לומד חילוק מלאכות מ"מאחת מהנה", שבזדון שבת ושגגת מלאכות חייב כמה חטאות, (וכן לומדים שבשגגת שבת וזדון מלאכות חייב חטאת אחת והשכותב אותיות שם מתיבת שמעון חייב, ושחייב על תולדות), אבל הכא השתחוואה לחלק יצאה.

הגמ' רוצה ללמוד חילוק מלאכות בעבודת כוכבים מ"מאחת מהנה", שחייב בזדון עבודת כוכבים ושגגת עבודות, (ואם שגג בעבודת כוכבים והזיד במלאכות חייב חטאת אחת, ואם שחט סימן אחד מתוך שניים חייב, וכן חייב על תולדות והיינו אם שבר מקל לפניו).

ואין לדחות שלא שייך שגגת עבודת כוכבים, משום שאם חשב שזה בית הכנסת הרי ליבו לשמים, ואם חשב שזה אנדרטא חייב אם קבלה עליו באלוה, ואם עבד מאהבה ויראה לרבא פטור, ד"ל דאיירי באומר מותר, ואף שרבא מסתפק אם מי שנעלם ממנו גם שבת וגם איסור מלאכות חייב על כל מלאכה או שאינו חייב אלא אחת, מכאן יהיה ראייה שאינו חייב אלא אחת.

הגמ' דוחה שאין ללמוד חילוק מלאכות בע"ז מ"מאחת מהנה" משום שבעבודת כוכבים אף הנשיא חייב שעירה כיחיד, והכא כתיב שמשוח מביא פר והנשיא מביא שעיר והיחיד כשבה ושעירה.

ס"ב: העושה שתי מלאכות בשבת, או שעבר ב' איסורים שונים (כגון חלב ודם) חייב ב' חטאות. ואם עשה מלאכה אחת או שעבר איסור אחד ב' פעמים, חייב חטאת אחת.

חיוב מתעסק - הבולע חלב וסבור שהוא רוק חייב, דהמתעסק בחלבים ועריות חייב, שכן נהנה, אבל בשבת אם נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה.

המשך ענייני עבודה זרה

ס"ג. המקבל ע"ז עליו לאלוה חייב.

האומר לע"ז אלי אתה חייב אע"פ שלא עבדה, ולענין קרבן אם שגג, לר"ע דס"ל דלא בעינן מעשה ומגדף חייב משום זוטא כעקימת שפתיו חייב, אמירה הוקשה לזביחה דכתיב "ויזבחו לו ויאמרו", וכן לדבריו חייב בהשתחוואה דכפיפת קומתו היו מעשה, אבל לרבנן אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה גמור, דכתיב **ועשה** אחת מכל מצוות ד'.

ע"ז בשיתוף - כתיב "אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", ותניא אחרים אומרים אלמלא ו' שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כליה, דע"י הו' לא כפרו בקב"ה לגמרי, אלא שיתפוהו בדבר אחר, ולרשב"י אף המשתף חייב דכתיב "בלתי לד' לבדו", אלא "העלוך" היינו שאיוו אלוהות הרבה.

לאו ומלקות בע"ז - המגופה והמנשק המכבד והמורבץ והסך והמלביש והמנעיל עובר בלא תעשה. ועל כולם אינו לוקה משום דאין לוקין על לאו שבכללות דכולהו משתמעיה בחד קרא. (וכמו לאו ד"לא תאכלו על הדם" שכולל לא לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה, ולא לאכול את הבשר כשעדיין יש דם במזרק, ושאין מברין על הרוגי ב"ד, ושסנהדרין שהרגו את הנפש אין טועמים כלום כל היום, ואזהרה לבן סורר, ואין לוקים על כולם משום דהוי לאו שבכללות), חוץ מהנודר בשמו, והמקיים בשמו - שבועה שלוקה אליבא דר"י דס"ל שלוקים על לאו שאין בו מעשה, (דס"ל דהא דכתיב "ולא תותירו ממנו עד בוקר" כתיב ביה עשה לומר שאין לוקים עליו אלא אם הותיר ישרפו, ולרבי יעקב בלאו הכי אין לוקים משום דהוי לאו שאין בו מעשה).

ס"ג: לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית, דכתיב "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו".

לא ישמע על פיך - היינו שלא ידור ולא יקיים בשם ע"ז, ולא יגרום לאחרים לידור או לקיים בשם ע"ז, ואמר אבוב דשמואל שאסור לעשות שותפות עם עכו"ם, שמא יתחייב שבועה וישבע בשם ע"ז שלו. דבר אחר אזהרה למדיח (אבל מסית כתיב ביה בהדיא "וכל ישראל ישמעו ויראו").

כל ע"ז המוזכרת בתורה מותר להזכיר את שמה, וכגון נבו דכתיב "כרע בל קרס נבו", וגד דכתיב "העורכים לגד שלחן", ועל זה סמך רב משרשיא שאמר שזב שראה ראייה מרובה כשלוש ראיות, והיינו כמגדין לשילה, הרי הוא זב גמור.

כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דע"ז דשריא.

ויעשו להם מסכה מכספם כתבונם עצבים - שכל אחד עשה דמות יראתו ומניחה בכיסו, וכשזכרה היה מוציאה ומחבקה ומנשקה.

זובחי אדם עגלים ישקון - י"מ שהיו גורמים לבעלי ממון לזבח עצמם לע"ז, וי"מ שכל המזבח בנו לעבודת כוכבים היו אומרים לו שהקריב דורון גדול ויבוא וישק לו.

ע"ז שעשו האומות שהושיב סנחריב בא"י - אנשי בבל עשו תרנגולת, ונקראת סוכות בנות. ואנשי כות עשו תרנגול, ונקרא נרגל. ואנשי חמת עשו עז, ונקראת אישמה. והעמים עשו כלב וחמור, והספרים עשו פרד וסוס, והיו שורפים את בניהם באש. וביו של חזקיה רצה לעשות כך לחזקיה, וסכה אותו אמו בסלמנדרא.

למה עבדו ישראל ע"ז - יודעים היו ישראל שאין בע"ז ממש, ולא עבדו אלא להתיר להם עריות בפרהסיא, ואמנם אח"כ נתקשרו בה כאדם שיש לו געוגעים על בנו. וכן מה שראה אליהו הצדיק תינוק שאמר שלא להזכיר שם ד' והוציא יראתו וחביקה ונישקה עד שנבקעה כריסו, היינו אחרי שנתקשרו בה.

ס"ד. ביטול יצרא דע"ז - אנשי כנסת הגדולה אמרו לד' כלום נתת לנו ע"ז אלא כדי לקבל שכר, איננו רוצים לא אותה ולא את שכרה, וישבו בתענית ג' ימים וביקשו רחמים, ונפל פתק שכתוב בו אמות (שזהו חותמו של הקב"ה) ויצא כגור אריה של אש מבית קדשי הקדשים, וכשניסו לתפוס אותו נפל ממנו שיער ונשמע קולו למרחק ד' מאות פרסה, ואמר להם הנביא שישליכוהו לדוד של עופרת ויכסוהו בעופרת שלא ישמע קולו. וכשראו שזה עת רצון ביקשו רחמים שימסר בידם יצרא דעבירה של עריות, ונמסר בידם וחבשוהו ג' ימים ולא מצאו ביצה בת יומה, ואמרו ש"א לא לבטלו למחצה, וכחלו את עינו, וזה הועיל שלא יהיה לאדם יצר הרע לקרובותיו.

ואתם הדבקים בד' אלוקים - רבי יהודה דרש שבני ישראל דבוקים בד' כשתי תמורות שדבוקות ואינם דבוקות, אבל לבעל פעור נצמדו כצמיד פתיל, (ואילו נכרית אחת אמרה שכדאי לה לחזור לחליה ולא להתריז לבעל פעור. ומעשה ביהודי אחד שפער בפניו וקינח בחוטמו, וקילסוהו שמעולם לא היה אדם שעבדו בכך). וי"א שנצמדים היינו כצמיד של אשה שזו לכאן ולכאן, ואילו על הקב"ה כתיב "ואתם הדבקים בד' אלוקים" משמע דבוק יפה יפה.

הפוער עצמו לבעל פעור חייב אע"פ שכוונתו לבזותה, כיון שזוהי עבודתה, וכן **הזורק אבן למרקוליס** חייב אע"פ שכוונתו לרוגמה, והנוטל אבן מהמרקוליס חייב, משום שמפנה מקום לאחרים.

הנותן מזרעו למולך

מסר בנו לע"ז אחרת – לרבי אלעזר ברבי שמעון פטור, דמולך אינו ע"ז, וכן סבר רחב"א שאמר שלשון מולך היינו כל שהמליכו עליהם ואפי' צרור ואפי' קיסם. ולרבא נחלקו אם חייב במולך עראי שלראב"ש אינו חייב אלא בקבוע. וי"א שאף המעביר בנו לשאר ע"ז חייב.

ס"ד: עד שימסור ויעביר באש – הנותן מזרעו למולך אינו חייב עד שגם ימסור למשרתי הע"ז, שנא' "ומזרעך לא נתת", וצריך גם שיעביר אותו באש דכתיב "להעביר", ודווקא כשהעבירו באש למולך, דכתיב "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש".

המעביר כל זרעו למולך פטור, דכתיב "מזרעך".

על מי חייב – המעביר בן בנו או בן בתו למולך חייב, דכתיב "כי מזרעו נתן למולך". והמעביר זרע פסול למולך חייב, דכתיב "בתתו מזרעו למולך". והמעביר אביו ואמו אחיו ואחותו פטור, והמעביר את עצמו פטור, וראב"ש מחייב דכתיב "לא ימצא בך" והיינו בעצמך, (ורבנן לא דורשים בך, והא דס"ל דאבידתו קודמת לשל אביו, דורשים מ"אפס כי לא יהיה בך אביון" מ"אפס" ולא מ"בך"). ורב אשי מסתפק אם המעביר בנו סומא או ישן חייב.

אינו חייב עד שיעבירו בדרך העברה, לאביי היינו שורת לבנים באמצע ומשני הצדדים אש, ולרבא דווקא בעובר בקפיצה חייב, וכן מבואר בבביריתא.

ג' כריתות נאמרו בע"ז, אחת כדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת למולך. ולמ"ד שמולך הוא ע"ז, קרא למעביר שלא כדרכה. (ולמ"ד מוגדף ע"ז היא, צריך קרא שיכרת בע"ז ובעוה"ב).

בעל אוב וידעוני

ס"ה. בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו, וידעוני זה המדבר בפיו, הם חייבים סקילה, והנשאל בהם באזהרה.

למה במסכת כריתות לא תנא ידעוני

לריו"ח הטעם משום ששניהם נאמרו בלאו אחד ואם עשה שניהם בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, ותנא בעל אוב משום דפתח ביה קרא. ולר"ל אע"פ שאין חלוקים בלאו חלוקים הם במיתה, ולריו"ח חלוקה דמיתה לאו חלוקה היא.

לר"ל הטעם משום דידעוני הוי לאו שאין בו מעשה, ואף שמתני' ר"ע, מ"מ אף לר"ע בעי מעשה זוטא, כמו עקימת שפתיו במגדף, והקשת זרועות בבעל אוב, וכפיפת קומתו בהשתחוואה. לעולא המקטר לשד ע"ז, אלא המקטר לחבר הוי מעשה אף לרבנן, ואף שהמקטר לחבר הוא חובר חבר, מ"מ באופן זה דינו בסקילה. (חובר חבר בין חבר גדול מאסף חיות ובהמות גדולות, בין חבר קטן, ואפי' נחשים ועקרבים. ולכן אסור לחבר צירעה ועקרב אע"פ שכוונתו שלא יזיקו). ולרבנן כפיפת קומתו הוי מעשה, אבל עקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה, כיון שמגדף ישנו בלב. ומ"מ עדים זוממים אע"פ שאינם בלב, מ"מ עקימת שפתיו לא הוי מעשה, והואיל וישנם בראיה. אבל קול לריו"ח הוי מעשה, ונ"מ שהחוסם בהמה ע"י קול חייב, ולר"ל פטור.

ס"ה: בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי ידיו. ואיסור זה הוא בין כשמעלהו בזכרותו, ובין כשמעלהו בגולגולת, וההבדל ביניהם שהמעלה בזכרותו אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת, והמעלה בגולגולת עונה כדרכו ועונה בשבת.

ידעוני זה המניח עצם ששמה ידוע בפיו והעצם מדברת.

ר"ע אמר לטורנוסטרופוס הרשע, שנהר סמבטיון, ובעל אוב, וקברו של אביו שאין מעלה עשן בשבת, הם ראייה שהקב"ה בחר בשבת.

דורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה, (והיה ר"ע בוכה, דכ"ש שהמרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה תשרה עליו רוח טהרה, אלא שעוונותינו גרמו לנו, וכן העוונות גורמים שהצדיקים לא יכולים לברוא עולם, ומצינו אדם ועיגלא תילתא שנבראו ע"י החכמים).

מעונן – לר"ש זה המעביר ז' מיני זכור שכבת זרע מו' בריות על העין, ולחכמים זה האוחז את העיניים, ולר"ע זה המחשב עיתים ושעות מתי יפה לצאת או לקנות.

מנחש – האומר שזה סימן רע ועליו לדאוג מחמת שפתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו וכו'. ובבביריתא איתא כגון אלו המנחשים בחולדה בעופות ובדגים.

ס"ו. המחלל שבת חייב סקילה בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אבל הבערה לרבי יוסי אינה אלא בלאו.

מקלל אביו ואמו

אינו חייב עד שיקללם בשם, ואם קיללם בכינוי לר"מ חייב, ולחכמים פטור דכתיב "בנקבו שם".

בת טומטום ואנדרוגינוס חייבים, דכתיב "איש איש".

קילל אחד מהם – לרבי יאשיה חייב דכתיב "אשר יקלל את אביו ואת אמו" וכת"ב "אביו ואמו קילל" שבראש המקרא סמך קללה לאביו, ובסוף המקרא לאמו, ולרבי יונתן עד דכתיב יחדיו משמע או שניהם כאחד או כל אחד בפני עצמו.

חייב סקילה, דכתיב "דמיו בו" כמו באוב וידעוני.

אזהרה מנין – דכתיב "אלוהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור" וכת"ב "לא תקלל חרש". לרבי ישמעאל שאלוהים היא חול, גמר קודש מחול, וא"צ לכתוב גם אלוהים וגם נשיא, ואם אינו ענין לגופו תנהו ענין לקללת אביו. ולר"ע שאלוקים קודש ויש כאן אזהרה למבקר את ד', א"א ללמוד חול מקודש, דדילמא לא אזהר אלא בקודש, אלא לומדים מדכתיב לא תקלל ולא כתיב לא תקל. ואין ללמוד מדיין נשיא וחרש, דלא ראי דין שאתה מצווה לקבל הוראתו, כראי נשיא שאי אתה מצווה לקבל הוראתו, ולא ראי נשיא שאתה מצווה שלא להמרותו שלא למרוד בציוויו ולהמרות את פיו, כראי דין שאי אתה מצווה שלא להמרותו, הצד השווה שבהם שהם בעמך ואתה מוזהר על קללתם, מה לצד השווה שכן גדולתם גרמה להם, תלמוד לומר לא תקלל חרש, מה לחרש שכן חרישתו גרמה לו, נשיא ודיין יוכיחו וחזר הדין וכו', דאיכא למיפרך מה להצד השווה שבהם שכן משונים.

סקילה בבא על נערה המאורסה

ס"ז: נערה – ולא בוגרת, ובקטנה לר"מ חייב, ולחכמים הפסוק ממעט גם קטנה, ואמר רב שהפסוק ממעט קטנה רק מסקילה ולא לגמרי.

ומתו גם שניהם – לרבי יאשיה בעינן שיהיו שניהם שוים, ומ"ומת האיש אשר שכב עמה לבדו" לומדים שאם באו עליה י' בני אדם ועדיין היא בתולה, הראשון בסקילה וכולם בחנק (כרבי, אבל לרבנן כולם בסקילה). ולרבי יונתן כיון דכתיב "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו" א"צ שיהיו שוים, אלא לומדים מ"גם שניהם" למעט מעשה חידודים שהיא לא נהנית, ולרבי יאשיה מעשה חידודים אינו כלום.

"בתולה" ולא בעולה. "מאורסה" ולא נשואה. "בית אביה" ולא אם מסר האב לשלוחי הבעל.

באו עליה שניים הראשון בסקילה והשני בחנק.

ובת איש כהן כי תחל לזנות – לרבי היינו תחילה, י"מ דהיינו שדווקא ארוסה שתחילת ביאתה בזנות דינה בשריפה, אבל נשואה דינה בחנק. וי"מ דס"ל לרבי כר"מ שאם תחילת חילולה בזנות דינה בשריפה, אבל אם נישאת לאחד מן הפסולים מיתתה בחנק.

מסית

ס"ז. הדיוט שהסית את ההדיוט היינו מסית, נביא שהדיח לת"ק דינו בסקילה ולר"ש דינו בחנק, (וכן נחלקו במדיחי עיר הנדחת).

מכמינים עדים על המסית, (מדליקים את הנר בבית הפנימי וכו') אבל אין מכמינים על שאר חייבי מיתות שבתורה.

הסית שניים הם עדי ומביאים אותו לבית הסקילה, ואם הסית אחד אומר לו שיש לו עוד חברים שרוצים בכך, ואם המסית ערום ואינו רוצה לדבר בפניהם, מכמינים לו עדים מאחורי הגדר, ואומר לו שיאמר מה שאמר לו, וכשאומר לו שואלו איך נעזוב את אלו קינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים, אם חוזר בו מוטב, ואם אמר שכך חובתינו וכך יפה לנו, העדים שנאוחרי הגדר מביאים אותו לבי"ד וסוקלים אותו.

האומר אעבוד או אלך ואעבוד או נלך ונעבוד, או אזבח או אלך ואזבח או נלך ונזבח, או אקטיר, או אלך ואקטיר, או נלך ונקטיר, או אשתחוה, או אלך ונשתחוה נלך ונשתחוה חייב.

האומר נלך ונעבוד עבודת כוכבים חייב סקילה, והיינו במדיח עיר הנדחת.

מכשף

העושה מעשה חייב ולא האוחז את העיניים.

התורה כתבה מכשפה מפני שרוב נשים מצויות בכשפים.

מיתת המכשף – לריה"ג מיתתו בסיף, דילפינן "לא תחיה" מ"לא תחיה כל נשמה", ואין לומדים "לא יחיה" מ"לא תחיה". ולר"ע לומדים "מאם בהמה אם איש לא יחיה" שמיתתו בסקילה, ולא לומדים מעכו"ם שלא ריבה בהם הקב"ה מיתות. ולבן עזאי כיון דסמיך ל"כל שוכב עם בהמה מות יומת" מיתתו בסקילה. ולר"י אין לומדים סמוכים, אלא אוב וידעוני היו בכלל מכשפים, ויצאו כדי לומר שדין מכשף בסקילה, וקסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדים.

ס"ז: מכשף העושה מעשה בסקילה, האוחז את העיניים פטור אבל אסור, וע"י ספר יצירה מותר לכתחילה.

נקרא שמן כשפים, לפי שמכחישים פמליא של מעלה, ואמנם רבי חנינא דנפיש זכותיה אמר שהמכשפה לא יכולה להזיק לו, ד"אין עוד מלבדו".

מעשה שדים או כשפים – בלטיהם זהו מעשה שדים, בלהטיהם זהו מעשה כשפים. מי שמקפיד על כלי זה מעשה שד, ושאינו מקפיד על כלי זה כשוף.

אצבע אלוקים היא – לר"א הטעם משום שאין השד יכול לברוא בריה פחות משעורה, ולרב פפא אינו יכול אפי' כגמלא, אלא יכול לאסוף בריות גדולות מכשעורה.

רב ראה ערבי חותך גמל ומחיהו, ואמר לו רבי חייא שכיון שלא ראה דם זה היה אחיזת עיניים. זעירי קנה חמור ונעשה לוח עץ, ואמרו לו שהיה צריך לבדוקו במים. ינאי נתנו לו מים לשתות וראה ששפתו הנותנת מרחשות, ושפך מהמים ונהיז עקרביו, ונתן לה לשתות ממים שכישף ונעשתה חמור ורכב עליה, וחברתה החזירה אותה להיות אשה, וראו אותו רוכב על אשה בשוק.

ותעל הצפרדע – לר"ע צפרדע אחת היתה ומילאה את כל מצרים, ולראב"ע צפרדע אחת שרקה וכולם באו.

ס"ח. מותר ללמד כשפים כדי להתלמד להבין ולהורות, דכתיב "לא תלמד לעשות".

מיתתו של רבי אליעזר – כשחלה ר"א נכנסו ר"ע וחבריו לבקר, והיה זה בערב שבת, וגער ר"א בבנו על שחולץ תפילין שזה איסור שבות, ולא עוסק באיסור סקילה הדלקת הנו והטמנת חמין, וישבו החכמים ברחוק ד' אמות מפני שנידוהו בתנורו של עמנאי, ואמרו לו שלא באו עד עתה כי לא היה להם פנאי, ואמר להם שיתמה אם ימותו מיתת עצמן, ושל ר"ע קשה משלהם, ואמר אוי לכם שתי זרועותי שלם כשני ס"ת נגללים שכשימות תחסה תורתו לפי שלא למדו ממנו, ואמרו שהרבה למד והרבה לימד, ולא חיסר מרביתיו אפי' ככלב המלוק מהים, ותלמידו לא חיסרוהו אפי' כמכחול בשפופרת, ויש לו ג' מאות הלכות בבהרת עזה שלא שאלוהו על זה מעולם, וג' אלפים הלכות מיני כשפים בנטיעת קישואים, ורק פעם אחת הראה לעקיבא בן יוסף נטיעתם ועקירתם (ורבי יהושע אסברה ניהליה). ושאלוהו אם הכדור והאמוס והקמיע וצרו המרגליות ומשקולת קטנה מקבלים טומאה, ואמר להם הם טמאים, וטהרתם שמטבילים כמות שהם. ושאלוהו מהו דין מנעל שע"ג האימוס, אמר להם טהור, ויצאה נשמתו בטהרה, ואמר רבי יהושע שהותר הנדר, ור"ע הכה בבשרו עד שהיה דמו שותת לארץ, ואמר אבי רכב ישראל ופרשיו, הרבה מעות יש לי ואין לי שלחני להרצותם.

בן סורר ומורה:

דיני בן סורר ומורה

ס"ח: באיזה גיל נעשה בן סורר ומורה – משיביא ב' שערות עד שיקיף זקן התחתון את העטרה, והיינו הקפת גיד ולא הקפת ביצים. אבל קטן אינו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "וכי יהיה לאיש בן" בן הסמוך לגבורתו של איש, ואין

לפטור קטן מטעם שלא בא לכלל מצוות, או מטעם שלא מצינו שהתורה מענישה קטן, שהרי בן סורר ומורה אינו נהרג על חטאו אלא על שם סופו, ועוד דכתיב ביה בן ולא כתיב ביה איש.

בת אינה נעשית בן סורר ומורה.

בן סורר ומורה בקטן שהוליד-

לרב חסדא קטן שהוליד אין בנו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "לאיש בן" ולא לבן בן, (ולא כתיב בן איש). ולרבה קטן אינו מוליד, (דכתיב "ואם אין לאיש גואל" ואיירי דווקא בגזל מגר שמת בלי יורשים, שהרי לכל אחד מישראל יש יורשים, ועל זה אמרה תורה "איש", שרק באיש צריך לחפש אם יש לו בנים, אבל קטן לא, דידוע שאין לו בנים).

ס"ט. וכן איתא בתנא דבי חזקיה דכתיב "וכי יזיד איש" ויזיד הוא לישראל דבשולי דכתיב "ויזד יעקב נזיד", ועל זה אמרה תורה "יזיד איש" איש מזיד ומזריע ולא קטן.

ואמנם קטן בן ט' שנים ויום אחד יש לו הוא ראוי לביאה, אך אינו מוליד, כתבואה שלא הביאה שליש.

והא דתנא דבי רבי ישמעאל ש"בן" סורר ומורה, היינו בן ולא אב, וכיון שקטן אינו מוליד, וכל ימיו של בן סורר אינם אלא ג' חודשים, צ"ל שהכונה שאין ראוי לקרותו אב, והיינו שלא הוכר העובר, ואף אי נימא שהכרת העובר היא בשליש העיבור, והנשים היוולדות לשבעה עוברים ניכר קודם ג' חודשים, מ"מ הולכים אחר הרוב.

כל ימיו של בן סורר אינם אלא ג' חודשים, משיביא ב' שערות ג' חודשים אע"פ שלא הקיף זקן, ואם הקיף זקן קודם ג' חודשים אינו נעשה בן סורר ומורה אח"כ.

רוב בנפשות-

בדיני נפשות הולכים אחר הרוב, וכמו שמצינו שאם עד אחד אומר בב' בחודש והשני אומר בג' בחודש עדותן קיימת, ואע"פ שמיעוט אינם טועים בעיבור החודש והוי הכחשה, מ"מ כיון שרובא דאינשי עבידי דטעו בעיבורא דירחא לא הוי הכחשה.

רב ירמיה מדיפתי מוכיח שהולכים בנפשות אחר הרוב ממה שבת ג' שנים ויום אחד אם בא עליה אחד מהערויות מומתים על ידה (והיא פטורה), ואין חוששים שתימצא אילונית. והגמ' דוחה ד"ל דאיירי דקיבלה עליוהי. (בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה, ואם בא עליה יבם קנאה, וחייבים עליה משום אשת איש, ומטמאה את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון, ואם נישאת לכהן אוכלת בתרומה, ואם בא עליה פסול הוא פוסלה מן הכהונה).

ס"ט: אם בן ח' ראוי להוליד-

אשה שבנה הערה בה, אם הוא בן ט' שנים ויום אחד פסלה מן הכהונה, ואם הוא פחות מכן ח' לא פסלה, ובן ח' לב"ש פסלה ולב"ה לא פסלה.

ונחלקו אם לומדים מדורות הראשונים, דמצינו שכלב היה בן ארבעים בזמן שליחת המרגלים, וזה היה בשנה השניה במדבר, ובשנה הראשונה נבנה המשכן ע"י בצלאל בן אורי בן חור, ובצלאל היה אז בן י"ד (שהרי בבנית המשכן היה בן י"ג, דכתיב "איש איש"), וכלב היה אביו של חור סבו של בצלאל, נמצא ההפרש ביניהם כ"ו שנה, ואם נוריד שנתים לג' עיבורים נמצא שכל אחד הוליד בגיל שמונה.

הגמ' רוצה להביר ראייה שהיו יולדים בגיל שמונה, ממה שמצינו שבת שבע היתה אשת אליעם, ואליעם היה בנו של אחיתופל, ואחיתופל מת בגיל ל"ג בזמן מרד אבשלום, כשראה שלא נעשתה עצתו, (אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ודואג מת בגיל ל"ד), ושלמה שהיה נינו היה אז בן שבע, נמצא ההפרש ביניהם כ"ו שנה, ואם נוריד שנתים לג' עיבורים נמצא שכל אחד הוליד בגיל שמונה. והגמ' דוחה ש"ל שילדו בגיל תשע, ובת שבע ילדה את שלמה בגיל שש משום שהיתה בריאה, שהרי בלאו הכי הרי נתעברה לפני גיל שמונה.

הגמ' רוצה להביא ראייה שהיו יולדים בגיל שמונה, ממה שמצינו שאברהם נשא את שרה בתו של הון אחיו, והון נולד כשהיה אברהם בן שנתיים, ואברהם היה מבוגר משרה בעשר שנים, נמצא שנולדה כשהיה אביה בן שמונה. והגמ' דוחה ש"ל שהרן היה מבוגר מאברהם, והתורה מנאתם לפי סדר חכמתם. וראיה שהתורה מונה לפי החכמה ממה ששם נמנה לפני חם ויפת, והם נולדו כשהיה נח בן חמש מאות שנה, וכשהיה בן שש מאות היה המבול, וארפכשד נולד

שנתיים אחר המבול כשהיה שם בן מאה, ונמצא ששם נולד אחרי חם ויפת, וכן מבואר מהא דכתיב "לשם יולד וכו' אחי יפת הגדול".

ע. מתי הבן נחשב זולל וסובא-

בשר ויין - בן סורר אינו חייב סקילה עד שיאכל תרטימור בשר, והיינו חצי מנה, וישתנה חצי לוג יין האיטלקי. ולרבי יוסי צריך לאכול מנה בשר ולשתות לוג יין.

אינו חייב עד שיקנה את הבשר והיין **בזול**, דבויקר לא שכחי ליה מעות, ולא מימשך. ואינו חייב עד שישתה יין **שמזוג** במעט מים, ויאכל בשר **שאינו מבושל לגמרי** כדרך הגנבים.

אכל בשר מליח והיינו שעבר עליו כל שהוא לילה אחד, דמפיג טעמו ואינו חשוב ולא ימשך אחריו, או ששתה יין מגיתו והיינו עד מ' יום, פטור.

ואמנם גבי ערב תשעה באב שאסור [לאכול שני תבשילין, וכן אסור] לאכול בשר ולשתות יין, שם בשר מליח שמוותר היינו אחר זמן אכילת שלמים ב' ימים ולילה אחד, שנחפץ טעמו במלחו, שאינו משמח את הלב, ויין מגיתו שמוותר היינו שלא עברו ג' ימים שהוא תוסס, (ובימים אלה אין בו משום גילוי).

רעות היין

לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים, ולשלם שכר לרשעים בעולם הזה ולא בעוה"ב.

אל תראה יין מפני שאחריתו דם יהרג עליו. והמאחרים עליו בלילה או שחוקרים היכן יש יין טוב הממוסך בבשמים, באים לידי מדנים ושיח ופצעים.

השותה יין וזכה שידע להזהר מלשתות יותר מדאי היין משמחו ונעשה ראש וחכם, ואם לא זכה היין משממוהו ונעשה רש.

"ג ויין" לשון י ואמרנו ביין, דכתיב "ויחל נח איש האדמה וכו' ויקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן". ונחלקו רב ושמואל אם סירסו או שגם רבעו, וכיון שסירסו קיללו ברביעי את נכנו בנו הרביעי, כיון שמנעו מלהוליד בן רביעי.

היה לנח ללמוד מאדם הראשון, שנגרמה לו מיתה ע"י היין, וכו"מ שהאיין שאכל ממנו היה גפן, (ולר"י חיסה, ולרבי נחמיה תאנה).

ע: בת שבע הוכיחה את בנה שלמה על ששתה יין, וכפאתה על העמוד להלקות, ואמרה לו שיאמרו שהיא גרמה לו שהרי אביו ירא שמים היה, ורק היא דחקה לראות פני המלך כדי שיהיה זריז ומלווה, ורק היא נדרה שיהיה לה בן זריז וממולא בתורה והגון לנביאות. וחזר שלמה והודה לאמו.

באיזה אכילה אינו נעשה בן סורר ומורה-

אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין וקים, ואם אכל **בחבורת מצוה** אע"פ שכולה סריקין פטור.

אכל **בעיבור החודש** פטור, ואע"פ שאין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית בלבד, והוא אכל בשר ויין, מ"מ כיון שעוסק במצוה לא מימשך. (ואין עולים לעיבור השנה פחות מעשרה, ודווקא לאור עיבור, ודווקא בלילה, ואמנם רבי חייה בר אבא אמר שיעלו לפני הלילה וירדו אחרי הלילה, כדי שיתפרסם הדבר).

אכל **מעשר שני בירושלים** פטור, דכיון דכי אורחיה לא מימשך.

אכל **נבילות וטריפות שקצים ורמשים** פטור אפי' אם השלים בבשר זה נזיה, לשיעור תרטימור, ואם בבשר עוף יכול להשלים.

אכל **דבר שהוא מצוה** והיינו תנחומי אבלים, או שאכל **דבר שהוא עבירה** והיינו בתענית ציבור, אינו נעשה בן סורר ומורה.

אכל **מאכלים אחרים** ולא אכל בשר, או ששתה משקין אחרים ולא יין, אינו נעשה בן סורר, וזכר לדבר דכתיב "אל תהי בזוללי יין בסובאי בשר למו", ואפי' אכל דבילה קליעית או שתה דבש וחלב, שאסור לכהן להכנס אחריהם למקדש, פטור.

ע"א. **ממי יגנוב וברשות מי יאכל** - אינו חייב עד שיגנוב משל אביו, ויאכל ברשות אחרים, דאם אכל ברשות אביו בעית ולא מימשך, ואם אכל משל אחרים לא שכוחא ליה. ולרבי יוסי ברבי יהודה צריך שיגנוב משל אביו ומשל אמו, ואף שמה שקנתה אשה קנה בעלה, י"ל דהיינו מדמי סעודה המוכנת לאביו ולאמו, או י"ל שנתנה לה ע"מ שאין לבעליך רשות בזה. אינו חייב עד שיקנה בזול ויאכל וישתה.

כל הישן בביהמ"ד תורתו נעשית לו קרעים קרעים.

עוד מזיני בן סורר ומורה-

אינו חייב עד שיהיו אביו ואמו רוצים.

אם אמו אסורה על אביו בחיבי כריתות או מיתות ב"ד, נעשה בן סורר ומורה.

אם אמו אינה ראויה לאביו, והיינו ששוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, לר"י אינו נעשה בן סורר ומורה.

בן סורר ומורה **לא היה ולא עתיד להיות**, ונכתב בשביל לדרוש ולקבל שכר, י"א דהיינו כר"י הנ"ל, ואב"א כר"ש שלא היה מפני שלא יוציאו אותו אביו ואמו להסקל בשביל זה, ולרבי יונתן היה בן סורר ומורה, והוא ישב על קברו.

וכן עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות, שהרי אפי' יש בה מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת (כר"א), שהרי אסור לשרוף את המזוזה, ולא נכתבה אלא לדרוש ולקבל שכר. ולרבי יונתן היתה עיר הנדחת והוא ישב על תילה.

בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, שהרי אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסים על שתי אבנים בשני כתלים בקרן זווית, ארכו כשני גריסים ורחבו כגריס (כרבי אלעזר בר"ש). ורבי אלעזר ברבי צדוק ור"א איש כפר עכו אמרו שראו בית המנוגע.

אביו ואמו - ותפשו בו אביו ואמו - ולא גידמיים, והוציאו אותו - ולא חיגרים, ואמר - ולא אילמים, בננו זה - ולא סומין, אינו שומע בקולנו - ולא חרשים. ואף אי לא בעינן קרא כדכתיב, הכא כולוהו קראי יתירי.

ע"א: התראה - צריך להתרות בו בפני שניים, ומלקים אותו בפני שלשה, (ומלקות בבן סורר נלמדים גז"ש ויסרו ויסרו, ובן בן). ואם חזר לקלקל נדון בעשרים ושלשה, ואינו נסקל עד שיהיו שם שלשה הראשונים, דכתיב בננו זה, ולא כתיב בננו הוא.

בן סורר שברח לפני גמר דין, ואח"כ הקיף זקן התחנות, פטור, אבל אם ברח אחר שנגמר דינו חייב.

מתי נפטר ממיתה כשנתגייר-

בן נח שבירך את השם ואח"כ נתגייר פטור, כיון שנשתנה דינו דבעינן התראה וסנהדרין של כ"ג ועדים. ומדין בן סורר שברח אין ראה לזה, דשאני התם שאחרי שהקיף זקן התחנות אינו בר קטלא, ומאידיך אם כבר נגמור דינו נהרג, דגברא קטילא הוא.

בן נח שהכה את חבירו ובה על אשת חבירו ונתגייר חייב, ואע"פ שדינו התשנה, מיתתו לא השתנתה, דרוצח מעיקרא סייף והשתא סייף, ואשת איש מעיקרא סייף והשתא חנק, וקלה בחמורה מישך שייכא, ולר"ש שחנק חמור, כל מיתה בבני נח חנק היא, וממילא נדון באותה מיתה, ולענין רוצח מעיקרא חנק והשתא סייף, וקלה בחמורה מישך שייכא.

נערה המאורסה שסרחה ואח"כ בגרה, בברייתא איתא שנדונת בחנק, כיון שהשתנה גופה, וריו"ח אמר לשנות שתדון בסקילה.

ע"ב. בן סורר ומורה נדון ע"ש סופו, דירדה תורה לסוף דעתו שייגמור את נכסי אביו וילך לפרשת דרכים ללסטם את הבריות, ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב, שמייתת רשעים (וכן פזור לרשעים, או יין ושינה לרשעים) הנאה להם ולעולם, אבל לצדיקים רע להם ולעולם.

כנס לרשעים או שקט לרשעים רע להם ולעולם, ולצדיקים טוב להם ולעולם.

בא במחתרת

למה נהרג - בא במחתרת נדון על שם סופו, דחזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, והגנב מתכוון שאם יעמוד כנגדו יהרגוהו, והבא להרגך השכם להורגו.

אם חייב ממונ - בא במחתרת ששבר חבית, אם יש לו דמים שאסור להורגו חייב, ואפי' שיבר שלא בכונה חייב, דאדם מועד לעולם (שו"ג ומזיד, אונס ורצון), ואם אין לו דמים פטור. ואם נטל כלים ולא שיברם, לרב פטור שהרי הם ברשותו להתחייב באונסים, ולרבי חייב, דאינם ברשותו אלא לגבי אונסים, כמו שואל, והא דאיתא בברייתא שהגונב כיס בשבת חייב, שהרי נתחייב בגניבה בהגבה לפני שיבוא לידי איסור שבת, אבל אם היה מגרר ויוצא פטור, דאיסור גניבה וסקילה באים כאחד, צ"ל לרבי דאירי שזרקם בנהר ואינם בעין, ורבי סירב לקבל אילים שנגנבו לו במחתרת, כיון שיצא הדבר מפי רב.

ע"ב: **אב ובן-** אב שבא במחלת לבנו אין להורגו מספק כיון שאב לא יהרג את בנו מחמת שמרחם עליו, אא"כ ידוע שבא להורגו, אבל בן שבא במחלת לאביו וכ"ש סתם אדם, הורגים אף מספק, אא"כ ידוע שהוא רחמני באב על הבן.

צדיק שבא במחלת מותר להורגו, שהרי בא לגנוב.

בא במחלת בשבת מותר להורגו, אע"פ שהרוגי ב"ד אין נהרגים בשבת, דכתיב "אין לו דמים".

אב שבא לגנוב לבנו ו**נפל עליו גל**, מפקחים אותו בשבת, דכתיב "דמים לו", משא"כ בשאר בני אדם.

כל אדם יכול להרוג בא במחלתו, דכתיב "והוכה".

אפשר להרוג בא במחלתו בכל מיתה, דכתיב "ומת", ורוצח נמי דינו הכי דכתיב ביה "מות יומת", ואין ללמוד מרוצח, משום שרוצח וגואל הדם היו ב' כתובים הבאים כאחד שאין מלמדים.

גם בבא בגג או בחצר או בקרפף מותר להורגו, ונאמר מחלתו ללמד שמחלתו זו היא התראתו.

התראה ברודף

לרב הונא קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו.

ל"ק רב הונא סובר שרודף א"צ התראה.

ולדבריו הא **דעובר שיצא ראשו** אין נוגעים בו אף שאמו מסוכנת, לפי שאין דוחים נפש מפני נפש, שאני מוקטן הרודף, דהכא משמיא מרדפי לה.

והא דאיתא באהלות שאומרים לרודף "ראה שישאל הוא בן ברית הוא, והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך, הצל דמו בדמו של זה" ולא קתני שצריך קבלת התראה, אין מכאן ראיה לרב הונא, ד"ל דקאי כרבי יוסי בר"י שחבר א"צ התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד.

והא דאיתא בברייתא שדווקא אם הרודף קיבל עליו את ההתראה חייב, י"ל דקאי בצד אחר של הנהר שאינו יכול להורגו, וצריך התראה כדי להורגו בב"ד.

ל"ב רב הונא לא דיבר אלא בבא במחלתו, שמחלתו זו היא התראתו.

ע"ג: **דין רודף-** הרודף אחר חבירו להורגו ניתן להצילו בנפשו, דנערה המאורסה כתיב בה "ואין מושיעה לה" מכאן שאם יש מי שיכול להושיעה באיזו דרך שיהיה, יכול להושיעה, ולומדים רוצח מנערה המאורסה, ולא מק"ו שהרי אין עונשים מן הדין, אלא מ"כ כאשר יקום איש על רעהו ורוצחו נפש" הרי זה בא ללמד ונמצא למד.

חיוב הצלה- הרואה את חבירו טובע בנהר או שחיה גוררתו או שליסטים באים עליו, חייב להצילו, דכתיב "והשבותו לו" לרבות אבידת גופו, וחייב אף להוציא הוצאות לשם כך, שנא' "לא תעמוד על דם רעך".

מתי מותר להרוג כדי שלא יעברו עבירה

הרודף אחר הזכר ואחר נערה המאורסה ואחר חייבי מיתות ב"ד ואחר חייבי כריתות, מצילים אותם בנפשם.

אבל אלמנה לכה"ג או גרושה וחלוצה לכהן הדיוס אין מצילים אותם בנפשם, וכן אם כבר נעברה העבירה, או שיש לה מושיע, או שבא לרובע בהמה, אין מצילים אותו בנפשו.

ע"ג: מי שבא לעבוד **עבודה זרה** אין מצילים אותו בנפשו, ולרשב"י מצילים אותו בנפשו, ק"ו פגם גבוה מפגם הדיוס, וקסבר עונשים מן הדין (ע"ד).

מי שבא לחלל **שבת** אין מצילים אותו בנפשו, ולרבי אלעזר בר"ש מצילים אותו בנפשו, דסבר כאבוה, ולמד שבת בגז"ש חילול חילול מע"ז (ע"ד).

האומרת הניחו לו שלא יהרגנה, מצילים אותה בנפשו, ולר"י אין מצילים אותה בנפשו. רבא מבאר דאירי במקפדת על פיגמה ומניחתו שלא יהרגנה, לרבנן נהרג משום שמקפדת על פיגמה, (ומ"מ באלמנה לכה"ג אין להורגו, דאפיגמא זוטא לא קפיד רחמנא), ולר"י אינו נהרג משום שאין חשש שיהרגנה. הגמ' מביאה ילפותות וצריכותות לדינים הנ"ל.

חיוב קנס בבא על אחותו- למי"ד העראה זו נשיקה חייב קנס, משום שכבר פגמה בהעראה ונפטר ממיתה, ולא נתחייב ממון עד גמור ביאה, ולמי"ד העראה זו הכנסת עטרה צ"ל דאירי בבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה.

לרבא שאירי במניחתו שלא יהרגנה וכו"י. לרב פפא איירי במפותה ולכו"ע. ולאביי איירי ביכול להציל באחד מאבריו, וכרבי יונתן בן שאול דלהלן.

ע"ד: **רודף שהיה אפשר להצילו באחד מאבריו והרגו** נהרג עליו, דכתיב "ולא יהיה אסון ענוש יענש", וכיון שאירי ברודף להרוג (דכתיב "ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש"), היכי משכחת לה שיענש, ובהכרח איירי שיכול להצילו באחד מאבריו. ואין לומר דאירי שהמיתה לאחד והתשלומין לאחר, שהרי גם בזה רודף פטור.

מתי חייב על שבירת כלים- נרדף ששיבר כלים של רודף פטור, שלא יהא ממונו חביב מגופו. ואם שיבר כלים של כל אדם חייב, מפני שמציל עצמו בממונו חבירו. ורודף שרדף אחרי רודף ושיבר כלים פטור אף בכלים של כל אדם, דאל"כ לא ירצו להציל את הנרדף.

יהרג ואל יעבור

בכל עבירות שנתורה אם אומרים לאדם שיהרגוהו אם לא יעבור, יעבור ולא יהרג.

בעבודה זרה- לרבי ישמעאל דווקא בפרהסיא יהרג ואל יעבור, דכתיב "ולא תחללו את שם קדשי" אבל בצניעא לא יהרג דכתיב "וחי בהם". אבל לר"א גם ברובא יהרג ואל יעבור, ולכן נאמר "בכל נפשך ובכל מאדך" דיש שגופו חביב עליו מממונו, ויש שממונו חביב עליו מגופו.

שפיכות דמים יהרג ואל יעבור, מסברא, דמי יימר דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דחברך סומק טפי.

גילוי עריות יהרג ואל יעבור, דכתיב "כי כאשר יקום איש על רעהו ורוצחו נפש כן הדבר הזה" הרי זה בא ללמד ונמצא למד, שיהרג ואל יעבור.

בשעת גזירת המלכות אפי' על מצוה קלה יהרג ואל יעבור.

ע"ד: **בפרהסיא** והיינו בפני עשרה בני אדם ישראלים, אפי' על מצוה קלה כמו לשנות ערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור, ואם יש גוי אחד מתוך העשרה לא חשיב פרהסיא.

ומה **שאסתור** לא מסרה נפשה אע"פ שהיה זה בפרהסיא, לאביי הטעם משום שהיתה קרקע עולם, ולרבא הטעם משום שהנאת עצמם שאני, (דמטעם זה מותר לתת להם קוואקי ודימוניקי שמעמידים בבתי ע"י), וכן סובר רבא שאם נכרי ציווה ישראל לקצור שחת בשבת לצורך בהמתו יעבור ואל יהרג, אבל אם אמר לו שיזרוק את השחת בנהר ואל יעבור, כיון שרוצה להעבירו על דתו.

בן נח אינו מצווה על קידוש שם שמים אם אומרים לו לעבור על אחת מז' מצוות שלהם בצניעא, ולענין פרהסיא הוא ספק.

ע"ה: מעשה באחד שנתן עיניו באשה אחת, ואמרו הרופאים שאין לו תקנה עד שתביעל לו, ואמרו חכמים שימות ולא יבעול ואפי' לא תעמוד לפניו ערומה ואפי' לא תדבר עימו מאחורי הגדר. ו"א שהיתה אשת איש. וי"א שהיתה פנויה, ומ"מ לא יעשה כך משום פגם משפחה, וי"א כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות, ולא היה מועיל שישאנה, דמיום שחבר בית המקדש ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה.

הנשרפים:

בת כהן שזינתה דינה בשריפה.

חיוב שריפה באשה ובתה וכו'

הבא על אשה ובתה חייב שריפה, והם כתובות בהדיא בתורה, והיינו לאביי חמותו ואם חמותו, וכר"ע. ולרבא הכונה הבא על אשה שנשא בתה.

ובכלל זה בתו מאנסתו, ובת בתו ובת בנו, ובת אשתו ובת בתה ובת בנה, חמותו ואם חמותו ואם חמיו.

מקור חיוב השריפה בהנ"ל-

כתיב "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו".

בת בתה ובת בנה לומדים מגז"ש זמה זמה.

ע"ה: זכרים כנקבות והיינו שאר הבא ממנו בתו ובת בנו ובת בתו מאנוסתו, לומדים

מגז"ש "הנה הנה" "זימה זימה".

למטה כלמעלה - לאביי היינו לעשות ג' דורות למעלה כג' דורות למטה, ולומדים זאת מגז"ש עונש וזאהרה מ"זימה זימה". ולרב אשי הכונה לעשות למטה באיסור אם חמיו ואם חמותו כלמעלה באיסור חמותו.

אם אמו אינה נלמדת מאם אמה. לאביי כתיב "אמך היא" משום אמו אתה מחייבו ולא משום אם אמו. ולרבא למ"ד דון מינה ומינה לכל דבריה, א"א ללמוד ממנה, דא"כ אם אמו תהיה בשריפה, ולמ"ד שריפה חמורה איכא למיפרך מה היא שכן אמה בשריפה אבל הוא אמו בסקילה, ועוד אמו בסקילה ואם אמו בשריפה, ועוד דכמו שבה אין חילוק בין אמה לאם אמה, ה"ה בו שלא יהיה חילוק, וקושיה זו היא גם למ"ד סקילה חמורה. ולמ"ד דון מינה את עיקר הדבר ואוקי באתרה שאר הדינים אפשר ללמוד מינה וביה ולא מהמלמד, א"כ הכא אם אמו בסקילה כמו אמו, למ"ד שריפה חמורה איכא למיפרך שכיון שהוא אמו רק בסקילה, מנלן שגם אם אמו בסקילה, ועוד דמה בה לא חילקת בין בתה לאם אמה, א"כ גם בו לא נחלק בין בתו לאם אמו, וקושיה זו היא גם למ"ד סקילה חמורה.

ע"ו: כלתה אינה נלמדת מכלתו. לאביי כתיב אשת בנך היא" משום אשת בנך אתה מחייבו ולא משום אשת בנה. ולרבא למ"ד דון מינה ומינה א"כ יהיה דינו בסקילה, ולמ"ד סקילה חמורה איכא למיפרך שהוא אמו בסקילה אבל היא שאמה רק בשריפה מנין שחייב על כלתה, ועוד דמה הוא לא חילקת בו בין אמו לכלתו, אף היא לא תחלק בה בין אמה לכלתה, וקושיה זו היא גם למ"ד שריפה חמורה. ולמ"ד דון מינה ואוקי באתרה, א"כ כלתה בשריפה כמו אמה, ולמ"ד סקילה חמורה איכא למיפרך שהוא אמו בסקילה אבל היא שאמה רק בשריפה מנין שחייב על כלתה, ועוד דמה הוא לא חילקת בו בין בתו לכלתו, אף היא לא תחלק בה בין בתה לכלתה, וקושיה זו היא גם למ"ד שריפה חמורה.

בתו מאנוסתו - לאביי ק"ו אם על בתו ענוש, על בתו לא כ"ש, ואף שאין עונשים מן הדין, לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא. ולרבא לומדים מ"הנה הנה, זימה זימה", וזאהרה לאביי ורבא ג"כ לומדים משם. ולאבואה דרבי אבין לומדים מ"בת איש כהן", ומ"מ לא אומרים שבעולה אינו בשריפה כמו בבת כהן - לאביי כתיב "את אביה היא מחללת" מי שמחללת את אביה אין בעולה בשריפה, אבל זו שאביה מחללה אף הוא בשריפה. ולרבא שם דין הבעול כמו בבת ישראל, אבל כאן וכי יהיה דינו כבא על הפנויה. ולדבריו לומדים זאהרה לבתו מאנוסתו מדכתיב "אל תחלל את בתך להזנותה", ואביי ורבא לומדים מזה לר"א שלא ישיא בתו לזקן וזמנה עליו מתוך שאינה מקבלתו, ולר"ע שלא ישהה בתו בוגרת.

ע"ו: אותו ואתה - לרבי ישמעאל אותו ואת אחת מהן, ולר"ע אותו ואת שתיהן. לאביי משמעות דורשין איכא בינייהו, ונ"מ אם אם חמותו נלמדת מדרשה או שכתובה כאן. ולרבא נ"מ בחמותו לאחר מיתה, שלרבי ישמעאל דינה בשריפה, ולר"ע אינו אלא איסורא בעלמא.

המשיא בתו לזקן, והמשיא אשה לבנו קטן (לפני סמוך לפרקו), והמחזיר אבידה לגוי, עליו הכתוב אומר "למען ספות הרוה את הצמאה, לא יאבה ד' סלוח לו".

האוהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו, והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה, והמשיא בניו סמוך לפרקו, עליו הכתוב אומר "וידעת כי שלום אהלך, ופקדת נוך ולא תחטא".

האוהב את שכניו והמקרב את קרוביו והנושא את בת אחותו והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו, עליו הכתוב אומר אז תקרא וד' יענה.

היו זהיר מן היעוצץ לפי דרכו.

אלו הן הנהרגים - רוצח ואנשי עיר הנדחת.

דיני רוצח

רוצח שהכה **באבן או בברזל** חייב, ובברזל חייב אף בכל שהוא, ולכן לא נאמרה יד בברזל דמשמע ששיעורו מלאו אחיזה, ודווקא היכא שדקרו בחוד הברזל.

מצמצם - כבש עליו לתוך המים או האור ואינו יכול לעלות משם ומות חייב, ואע"פ שלא הוא דחפו, דכתיב "באיבה" לרבות את המצמצם. אבל אם יכול לעלות משם אפי' אם הוא דחפו פטור.

מצמצם בניזקין - המצמצם בהמה של חבירו בחמה ומתה, לרבינא חייב, שאם רוצח שאינו חייב אלא במזיד וברצון חייב במצמצם, כ"ש מזיק שחייב אף בשוגג ובאונס שיהיה חייב במצמצם. ולרב אחא בר רב פטור, דכתיב "מות יומת המכה רוצח הוא" ברוצח חייב מצמצם ולא בניזקין.

ע"ז: כפתו ומת - אם כפתו ומת ברעב פטור, ואם כפתו ומת בחמה או בציוה חייב, אבל אם כפתו ואח"כ באה החמה או הציוה פטור. ואם כפתו לפני ארי פטור, ואם כפתו לפני יתושים, לרבא חייב, ולרב אשי פטור כיון שאותם יתושים הלכו ובאו אחרים.

כפה עליו גיגית או שפתח עליו מעזיבה - לרבא פטור כמו בכפתו ומת ברעב, ולרבי זירא חייב, ואע"פ שהמכניס חבירו לבית משיש והדליק שם נר חייב, ומשמע שבלא נר פטור, שאני התם דבלא שרגא לא מתחיל הבלא.

ע"ז: דחפו לבור שיש בו סולם ואח"כ הוציא אחר או הוא את הסולם פטור, כיון שבשעת הדחיפה היה יכול לעלות.

הזורק חץ והיה תריס בידו, ואח"כ אחר או הוא נטלו את התריס פטור, דבזמן זריקת החץ מיפסק פיסקה גיריה.

הזורק חץ והיה לו סמנים של רפואה ואפי' היו הסמנים בשוק, ואח"כ אחר או הוא פיזרו את הסמנים, פטור, דבזמן זריקת החץ היה יכול להתרפאות, וכן הדין בנזדמנו לו סמנים למוכה ולא קנאם לרפא עצמו.

אם חזרת הכדור מהכותל נחשבת כוחו

זרק צרור ככותל וחזרה והרגה חייב, וכן אלו המשחקים בכדור והרגו, במזיד נהרגים ולא אמרינן דהתראת ספק היא דמי ימור דהדרא, ובשוגג גולים. ואמר רב תחליפא בר מערבא שאם הרגו תוך ד' אמות פטורים, וחוף לד' אמות חייבים, דסתם משחקים בכדור ניחא להו שהכדור ילך הרבה.

ולפי זה הא דתניא שמי שבא **לקדש מי חטאת**, ונפל האפר על ידו או על צידו של הכלי ומשם נפל לשוקת, פסול, איירי בשותת ולא נפל מכה הנפילה הראשונה.

וכן הא דתניא שמי שהזה **על מחט** ויש ספק אם פגע במחט או בהרס ומשם הגיעו המים למחט, טמאה, איירי שאולי נשפכו המים מעצמם למחט.

הקושר חבירו והפנה את מרוצת המים עליו, בכח ראשון חייב, דגירי דידיה הוא, ובכח שני גרמא בעלמא הוא.

זרק צרור למעלה והלכה לצדדים חייב, דכח כחוש הוא.

ע"ת: רציחת אדם העומד למות

ההורג את הטריפה פטור.

ההורג גוסס בידי שמים חייב.

הכהו י' בני אדם ב' מקלות ומת, אם הכוהו בבת אחת כולם פטורים, ואם הכוהו בזה אחר זה, לחכמים פטורים, דכתיב "כל נפש" עד דאיכא כל נפש, דדמי לטריפה שהרי נעשה בו מעשה. ולרבי"ב האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו, דכתיב "כל נפש" כל דהו נפש, דדמי לגוסס בידי שמים, אבל טריפה הא מיחתיכי סימנים. ובברייתא איתא בסתמא כריב"ב.

עוד מדיני טריפה

טריפה שהרג או טריפה שרבע - בפני בי"ד חייב, דכתיב "ובערת הרע מקרבך", ושלא בפני בי"ד פטור, דהויא לה עדות שא"א להזימה. הרובע את הטריפה חייב, ולא אמרינן דהוי כמשמש מת, והטעם משום שיש לו הנאה.

עדים שהעידו על טריפה והוזמו פטורים.

עדים שהם טריפה שהוזמו - לרבא נהרגים, ולרב אשי אינם נהרגים, לפי שאין דין הזמה מתקיים בזוממי זוממים.

שור של טריפה שהרג פטור, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת" אין השור נסקל אלא היכא דקרינן ביה "וגם בעליו יומת". ושור שהוא עצמו טריפה שהרג, לרבא חייב, ולרב אשי אף בזה פטור, כיון שאם הבעלים היה טריפה הוא היה פטור.

שיסה בו את הכלב או את הנחש פטור, אבל אם השיך בו את הנחש לר"י חייב סיף דארס נחש בין שיניו, והנחש פטור, ולחכמים פטור דארס נחש מעצמו הוא מקיא, והנחש עצמו בסקילה.

ע"ח: חיוב מיתה באמזוהו למיתה-

אמזוהו למיתה והיקל ואח"כ הכביד ומת- לחכמים חייב, ולרבי נחמיה כשהיקל אומדים אותו אומד שני לממון, ואם הכביד ומת פטור ממיתה מפני שרגלים לדבר, דכתיב "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו וניכה המכה", וחייב נזק וצער ליורשים, ומשלם משעה שהכהו.

לחכמים לומדים מ"ונכה המכה" שחובשים אותו שלא יכרה, היכא שאמזוהו למיתה, ורבי נחמיה לומד חבישה ממגדף, ולרבנן הוראת שעה היתה, דכתיב "לפרוש להם על פי השם" שלא היה יודע משה אם הוא חייב מיתה או לא. ומקושש א"א ללמוד, דכיון שבר קטלא הוא חובשים אותו, משא"כ בספק.

אמזוהו לחיים ומת- לרבנן לומדים מ"ולא ימות" שאם אמזוהו לחיים ומת פטור, ולרבי נחמיה א"צ קרא לזה, שהרי יצא מב"ד זכאי.

אמזוהו למיתה וחיה פטור לכו"ע.

חיוב מיתה כשנתכוון למכה אחרת-

נתכוון לבהמה והרג אדם, ועכו"ם והרג ישראל, לנפל והרג בן קיימא, פטור.

ע"ט. נתכוון להכותו על מתניו ושם אין בה כדי להמית והלכה על ליבו ושם יש בה כדי להמית פטור. וכן אם נתכוון להכות על ליבו ושם יש בה כדי להמית, והלכה על מתניו ששם אין בה כדי להמית, ומת, פטור. אבל אם יש בה כדי להמית גם במתניו והלכה על ליבו ומת חייב.

נתכוון להכות את הגדול ובו אין בה כדי להמית, והלכה על הקטן שבו יש בה כדי להמית, ומת, פטור. וכן אם נתכוון לקטן שיש בה כדי להמית, והלכה על הגדול שבו אין בה כדי להמית, ומת, פטור, אבל אם יש בה כדי להמית גם גדול, והלכה על הקטן ומת חייב.

זורק אבן לגו- הזורק אבן לגו והרגה אדם, אם רובם עכו"ם פטור, ואם מחצה עכו"ם פטור דספק נפשות להקל, ואפי' רובם ישראל נמי פטור, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

נתכוון להרוג ישראל והרג ישראל אחר-

אם נתכוון לראובן ונפל על שמעון והרגו, לרבנן חייב, ולר"ש פטור, דכתיב "וארב לו", (ורבנן לומדים מזה שבזורק אבן לגו פטור, וכדלהלן). ואם זרק אבן לתוך קבוצה ואמר שהוא מתכוון רק לראובן ונפל על שמעון והרגו, לרבנן חייב, ולר"ש פטור, דבעינן שיאמר לפלוני אני מתכוון.

והא דכתיב "ונתת נפש תחת נפש", לרבנן איירי בנתכוון להרוג את חבירו והרג את האשה שחייב מיתה, ולר"ש נפש תחת נפש היינו ממון, וכשיטת רבי שלומדים מנתנת המורה למטה שזה ממון, ולתנא דבי חזקיה פטור אף מממון, דכתיב "ומנה אדם ומכה בהמה" שכמו שמכה בהמה אין בו חילוק בין שוגג למזיד, מתכוון לשאין מתכוון, דרך ירידה לדרך עליה, ואפי' אף מכה אדם אין בו חילוק ובכל האופנים הללו פטור מממון.

רוצח שנתערב באחרים, לרבנן כולם פטורים, ולר"י כונסים אותם לכיפה. ביאור הדברים-

לא איירי בכשרים, דכשרים פשיטא דפטורים, ואפי' לר"י.

לשמואל איירי ברוצח שנגמר דינו שנתערב עם רוצחים שלא נגמר דינם, דלרבנן פטורים משום שאין גומרים דינו של אדם אלא בפניו, ולר"י כיון שכולם רוצחים כונסים אותם לכיפה.

לר"ל איירי בשור שהרג שנתערב בשוורים אחרים, וצריך לגמור דין השור בפניו כמיתת הבעלים או לא, ונחלקו אם פוטרים לגמרי או שכונסים אותם לכיפה, אבל באדם מודה ר"י דפטור.

פ. לרבא איירי שעמדו שניים ויצא חץ מביניהם והרג, דאפי' אם אחד מהם הוא אבא חלפתא שניהם פטורים. והמחלוקת היא בשור שהרג ונגמר דינו שנתערב בשוורים שלא הרגו, אם סוקלים את כולם שהרי בלאו הכי כולם אסורים בהנאה, וטוב שתקיים מצות סקילה במחוייב בה, או שכונסים אותם לכיפה כדי שלא להטריח את הבי"ד, וכן איתא בברייתא.

ולד הנוגחת או הנרבעת אסור, דהיא וולדה נגחו או נרבעו. ואם נתעברה אחרי הנגיחה או הרביעה וילדה לפני גמר דין, הדין תלוי במחלוקת אם זה וזה גורם אסור או מותר שהרי גם הזכר המותר הוא בא. או שלכו"ע הולד מותר. ואם עיברה לפני גמר דין וילדה אחרי גמר דין העובר אסור, דעובר ירך אמו הוא.

פ: חייבי מיתות שנתערבו זה בזה-

נדונים במיתה הקלה שביניהם. לר"ש שריפה חמורה מסקילה, שהרי ניתנה לבת כהן שזינתה, וחנק חמור מסייף, ולרבנן סקילה חמורה משריפה שהרי ניתנה למגדף ולעובד ע"ז, וסייף חמור מחנק.

ולענין התראה אי מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל ניחא, ואי לא הוי מותרה לדבר קל צ"ל שא"צ להודיעו אלא שהוא חייב מיתת בי"ד, וכמו שהיה במקושש, אבל לר"י צריך להודיעו באיזה מיתה הוא נהרג, ומקושש הוראת שעה היתה.

אם רוב אלו שנתערבו הם חייבים מיתה קלה, א"צ לטעם שזו המיתה הקלה, אלא הולכים אחר הרוב, ואם הרוב חייבים מיתה חמורה, ידונו במיתה הקלה משום שהיא קלה.

פ"א. הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה, אלא יאמר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך.

מי שלא אכל בזכות אבותיו שהוא חסיד ואינו נצרך לזכות אבות, ולא הלך בקומה זקופה, ולא ירד לאומנות חבירו, ולא נהנה מקופה של צדקה, "צדיק הוא חיה יחיה". ור"ג כשהיה מגיע למקרא זה היה בוכה, דמשמע דבחדא מינייהו לא יחיה, ואמר לו ר"ע שהכונה אפי' באחד מאלו, כמו שב"א אל תיטמאו בכל אלה" האיסור הוא גם באחד מהם.

מי שנתחייב ב' מיתות בי"ד, אע"פ שכבר נגמר דינו על הקלה, נדון בחמורה, דכתיב "והוליד בן פריץ וכו'", ולא אמרינן דגברא קטילא הוא.

עבר עבירה שיש בה ב' מיתות כגון חמותו שהיא אשת איש, לרבנן נדון בחמורה, ולרבי יוסי נדון בזיקה הראשונה שבאה עליו, שאם היתה קודם אשת איש נדון באשת איש, ואם היתה קודם חמותו נדון בחמותו, ואף שרבי יוסי מודה שאיסור מוסיף חל, וא"כ היא גם אשת איש, מ"מ הרי א"א להורגו בב' מיתות, ולא חל האשת איש אלא לענין שוגג להתחייב בב' חטאות.

פ"א: מי שלקה ושנה ועבר פעם נוספת, ויש בעבירה זו חיוב כרת דהוא בר קטלא, בי"ד מכניסים אותו לכיפה, ומאכילים אותו שעורים עד שכריסו מתבקעת, כיון שהפקיר עצמו לאיסור, אמנם אם עבר על ב' או ג' כריתות לא, דאין מפקיר עצמו אלא רוצה לטעום ממכה איסורים.

לרבינא אף לרשב"ג שעד ג' פעמים לא הוי חזקה, מ"מ י"ל דכיון שעבר העבירה ג' פעמים הוי רשע דעבירות מחזיקות, ולאבא שאול רק בפעם הרביעית כונסים אותו לכיפה, דס"ל דמלקיות מחזיקות. והא דס"ל לאבא שאול שאם התרו בו ושתק או שהרכין בראשו, רק בפעם הרביעית כונסים אותו לכיפה, י"ל דס"ל שצריך התראה מיוחדת לכיפה, ולת"ק כבר בפעם השלישית כונסים אותו לכיפה, דכיפה א"צ התראה.

כיפה גובהה מלוא קומתו.

ההורג נפש שלא בעדים, והיינו לרב בעדות מיוחדת שכל עד ראה מחלוף אחר, ולשמואל בעדים בלי התראה, ולאבימי שהוכחשו בבדיקות ולא בחקירות, מכניסים אותו לכיפה, ומאכילים אותו לחם צר ומים לחץ, עד שיקטנו מעיו, ואח"כ מאכילים אותו שעורים עד שכריסו מתבקעת.

החל מהשבוע ניתן לקבל את העלון בצורה מודפסת עד לבית, דרך מיזם

"פרינט מייל", בעלות סמלית (ללא כל עלויות נלוות).

מיזם "פרינט מייל" - 5023* או 03-6888823

מספר רשומה 681. נדרש תהליך הרשמה קצר, והטענה של "ערך צבור" על מנת להשתמש במערכת.

לפרטים והערות נא להתקשר

ל-052-7692282.

ניתן לקבל את הגלינות במייל-

A0527692282@gmail.com

ניתן לקבל גליון שבועי על דף היומי ומ"ב

וקנן חכמה במייל

9518470@gmail.com

ניתן לשמוע שיעורים

קצרים על הדף היומי

"ב"קול הלשון"

03-6171111

להקיש 1 (עברית) 2

(גמרא) 3 (עיוני וסיכומי)

הדף היומי) ואח"כ 34.

אבל יחיד עשי לך

תחילת רעיון כתיבת סיכומי "תמצית" היה בעקבות ועד מזדמן שמסר הגה"צ רבי אליעזר גינזבורג זצ"ל מנהל רוחני דיישבת פוניב' בו ביאר חשיבות ידיעת הסוגיות בצורה ברורה המועילה להבנה ולחזרה ולזכרון. המשגיח זצ"ל ייעץ כיוון ועודד במשך השנים את כתיבת הסיכומים, ואף מסר מכתב חיוזק מיוחד לעידוד החזרה. יחד עם המוני תלמידיו הגנו מבכים מרה את הסתלקותו הפתאומית. גדול היה בתורה ויראה אמונה ודביקות בד' ובכל מידה נכונה, ועשה כל פעולותיו בהצנע לכת מופלגת, רומם רבים לתורה ועבודת ד' כפי שקיבל מרבותיו זצ"ל, והיה מורה דרך לרבים. נלב"ע י"ח אלול התשע"ז. ת.ג.צ.ב.ה.

מכתב מת"ח אחד לחיוזק ידיעת גמרא בע"פ

יקירי...

הנה הגרי"ס, אור ישראל מסלנט, בספר אור ישראל, מאמר כ"ז, כתב מאמר נפלא אשר כל בן תורה, החפץ לעלות במעלות התורה והיראה, חייב ללמוד, כי ממנו נקח לעבוד את ד'.

בו מבואר, כי חובת כל איש מ'ישראל, ללמוד תורה, ולדעת התורה. שני חיובים שונים, אשר כל חיוב הוא חיוב לעצמו, ושני החובות הללו מתחברים כאחד, לעשות רצון אבינו שבשמים.

הגרי"ס מבאר בהרחבה, כיצד יקיים האדם חובות אלו באופן הטוב ביותר, ואנו נעיין רק בשרש דבריו...

וזו לשונו שם -

הנה במצוות תלמוד תורה, יש בזה שני ענינים, א' לימוד התורה, ב' ידיעות התורה. מצות לימוד התורה, הוא מן הכתוב והגית בו יומם ולילה, וכמש"כ הרמב"ם, והטור, וש"ע, בריש ה' תלמוד תורה ז"ל, כל אדם מ'ישראל חייב בת"ת כו', שנאמר והגית בו יומם ולילה, ע"ש.

והנה למצוה זו של לימוד התורה, כל מה שלומד מקיים המ"ע והגית בו יומם ולילה, הן מקרא, או משנה, גמ' הלכות ואגדות, שכולן נתנו למשה מסיני, וכמו שהאר"י בזה בס' נפש החיים שער ד' פ"ו ע"ש, ואף שלא יוכל לפסוק דין מתוך מקרא, או משנה, וכש"כ מן אגדה, בכ"ז יוצא ידי מצות לימוד התורה.

עכ"ל הצריך לענייננו,

ומאריך שם מאד בדברים נפלאים, כיצד יקיים האדם שני חיובים אלו, הידיעה והלימוד, בדברים נפלאים.

והנה ראוי לכל בן תורה, העוסק בתורה בעיון הראוי, בשמיעת שיעורים, ובעמל ההבנה, לשים עיניו ולבו, גם על ידיעה רחבה בידיעת הש"ס כפשוטו. תחילה ידיעת המסכתות הנלמדות בשיבה, ואח"כ שאר המסכתות, וידיעה היינו ידיעה ברורה, כמעט כלשון הגמרא.

והנה ידיעה זו אינה נקנית בהבטה בעלמא, אלא בשינון פעמים רבות, כמבואר בגמרא, "תנא מיניה ארבעין זמנין..." או כמבואר בגמרא, "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד".

ואם יאמר האומר, הרי אנו זקוקים לזמן רב להעמיק בסברה, להעמיק בהתבוננות בדברי ראשי הישיבה, בודאי אמת, נכון הדבר, כי יש לעמול עמל רב, בהתבוננות, ובדבוק חברים, ובבקשה מהראש ישיבה, והרמ"ם, לבאר את עומק הדברים, ולהעמיד הדברים על מכוונם.

אבל יש צורך לקבוע זמן, לשינון הגמרא פעמים רבות, כי ידיעת הגמרא, המשא ומתן בגמרא, ושינון לשון הגמרא, הוא הכרח נוסף, חובה רבה עד מאד. ויש מקום בראש, לקיים שני חובות אלו, כמבואר בדברי הגרי"ס הנ"ל, כי חובת האדם לדעת הגמרא, ולהבין דיני התורה.

וזו לשונו שם,

אולם הגדר השני במצות ת"ת, הוא ידיעות התורה, והוא מה שאמרו חז"ל בקידושין (דף ל), ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפך, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו

אלא אמור לו מיד, שנאמר אמור לחכמה אחותי את, ואומר קשרם על לוח לבך כו', ואומר חציך שנונים כו', ופרש"י יהיו מחודדים בפך, חזור עליהם ובדוק בעומקם, שאם ישאלך אם לא תצטרך לגמגם כו', אמור לחכמה אחותי את שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך ע"ש.

יסוד המצוה הזאת כולל שני פרטים, א' הידיעה לרכוש לו הבקיות בכל חלקי התורה, שיהיה תלמודו שגור בפיו, ב' הוא היכולת, להתחכם בתורה לחדד השכל, לשנון ולהישיר, שיוכל לישא וליתן במלחמתה של תורה, ולעקור הרים בפלפולו. ושתי אלה כינו חז"ל, בשם סיני ועוקר הרים.

הנה ביאר לנו הגאון והצדיק הגרי"ס זצ"ל, כי ידיעת התורה, הוא הידיעה בכל חלקי התורה... וההבנה להבין גדרי הדברים.

א"כ מבואר יוצא מפי הגאון, כי שני אלו יהיו לגד הלומד תמיד, לדעת ולהבין, והנה תחילת הידיעה הוא הגמרא, כי הוא שרש ויסוד תורה שבע"פ, כי הוא ביאור המשניות, שהם הם ראשית העיקר התורה שבע"פ.

ועל זה בא חובת ההבנה, לידע ולהבין, את ישרות חיובי התורה.

ודע יקירי,

כי ההרגל בשינון דברי הגמרא, יש בו תועלת לכמה נושאים. א. לידיעת הגמרא, כי ידיעת הגמרא נקנה בחזרה ושינון. ב. הרגיל בחזרה ושינון, מרבה במצות לימוד התורה.

ג. יש לדעת ברור, כי המרבה בשינון הגמרא, מרבה בהבנת התורה, כי הבנת התורה הוא הבנת דברי האחרונים, המבארים דברי הראשונים, המבארים דברי הפוסקים, המבארים דברי הגמרא, שהוא תורה שבע"פ, בו מבואר התורה שבכתב, מאמר הבורא בקיום המצוות.

ואם יאמר לך אדם, שהלומד הרבה גמרא, נעשה שטחי, אמור לו כי מדברי היצר הוא, כי ריבוי הגמרא אינו מרחיק מהבנת התורה, אלא מקרר... כי הבנת התורה אינו הבנת השכל החיצוני, אלא הבנת השכל, אשר קבל את ההבנה מלימוד התורה, ועל כן כל לימוד גמרא מחזק את ההבנה...

ואם ירפה אותך היצר בטענה, כי אין לך כח הזכרון, ולא יעלה בידך ליכור דברי הגמרא, אל תשמע לו, כי כל אדם יש לו כח הזכרון לזכור את אשר חפץ לזכור...

אם תבקשנה כפסף. (משלי ב, ד).

בקשת הכסף הוא ההכרה, כי הם חיי האדם. חייב האדם לדעת, כי ללא ידיעת התורה, אין לו חיים כלל. חייב האדם לדעת, כי ללא ההבנה בתורה, ידיעתו בתורה ידיעה קלושה היא. חייב האדם לדעת, כי הבנה ללא ידיעה, הבנה קלושה היא...

וכמטמונים תחפשנה. (שם)

בחיפוש המטמונים לוקח זמן ממושך עד גילוי המטמונים, ויש אשר עמלים זמן ממושך, ורק אחר זמן רב רואים התחלה של מטמון, אבל אחר המשך הזמן מתגלה המטמון, והוא שלל רב...

בין בידיעת התורה, ובין בהבנת התורה, לא ניכר הפירות, רק אחרי זמן ממושך.

המתמיד בעבודה, ובצורה הראויה, היינו עמל בהבנה, מתוך שמיעת דברי רבותינו ראשי הישיבה, והרמ"ם, והעמל בספרי האחרונים, והראשונים, הוא יזכה להבנת התורה.

העמל בידיעת התורה, בחזרה ושינון פעמים רבות, ואף שאינו רואה לפניו את כח זכרונו, ואף שאינו רואה את בהירות הסוגיות - כי מה שאינו מבורר בפעם הראשונה, יבואר ויבורר בהמשך - יראה בהמשך, את המטמונים היוצאים מתוך ריבוי החזרות, ויצרפו מטמוני הידיעה, למטמוני ההבנה.

והנה אמרו חז"ל "דברי תורה קשה לקנותם ככלי כסף, ונוח לאדם ככלי זכוכית" (חגיגה ט"ו), על כן יש להכיר, כי העבודה הזאת עבודת האדם לכל חיי העוה"ו, והוא ההכנה הראויה לחיי העוה"ב.

"כי הם חיינו ואורן ימינו ובהם נגהה יומם ולילה"...